

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยการศึกษาเรื่อง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อประกอบการวิจัย มีแนวคิด ทฤษฎี ดังนี้

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบบูรณาการ
4. แนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน
5. ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง มิได้หมายความว่า ต้องทำกินทำใช้เองทั้งหมด หากแต่ทำได้เพียงหนึ่งในสี่ก็เพียงพอ แต่มีการจัดการที่ดี เริ่มจากการพึ่งตนเองระดับครอบครัวไปสู่ระดับชุมชน เครือข่าย ทำงานเป็นองค์กรชุมชน เป็นสหกรณ์ และไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ระดับชาติ จากเศรษฐกิจพื้นฐานไปสู่เศรษฐกิจแบบก้าวหน้าทำธุรกิจการค้าอยู่ในโลกที่มีการแข่งขันได้อย่างมั่นคง

เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่การถอยหลังกลับไปอยู่ในยุคโบราณ ไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจยังชีพ (Subsistent Economy) ซึ่งผู้คนหาอยู่หากินกับธรรมชาติ ไม่มีการสะสม ซึ่งวันนี้เป็นไปได้ เพราะสังคมได้เปลี่ยนไป ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ก็หมดไป แต่เศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นการสืบทอดคุณค่าของอดีตที่สามารถจัดการชีวิตและพึ่งพาตนเองได้ สืบทอดคุณธรรม เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการคิดใหม่และจัดการใหม่ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความระมัดระวัง อาศัยวิชาการในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน (ชุตีรักษ ใจชื่น, 2549, หน้า 10)

ประเวศ วะสี (2542, หน้า 4 - 7) กล่าวถึงเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง โดยมองว่าการพึ่งตนเองได้ คือ ความเข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งจากฐานล่าง กล่าวคือ เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรมเพราะเศรษฐกิจพอเพียง จุดแข็งที่สุดของเรา คือ วัฒนธรรมไทย โดยที่วัฒนธรรม หมายถึง วิถีทางการดำรงชีวิตทั้งหมด จึงรวมความเชื่อ ระบุคุณค่า อาชีพ การกิน การอยู่ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวิถีแก้ไขปัญหา การดำรงรักษาคุณภาพ หรือการแพทย์พื้นบ้าน การสร้างความเข้มแข็งจำเป็นต้องมีเศรษฐกิจบูรณาการหรือเป็นองค์รวม คือ เป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความเข้มแข็ง มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมืองพร้อมกันไปในตัว เศรษฐกิจแบบนี้จะเกิดความเป็นป่า กลับมา ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อม ๆ กับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการพัฒนาจิตใจ

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติ และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พลสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี

ณรงค์ โชควัฒนา (2542, หน้า 16 - 17) เศรษฐกิจพอเพียง พึ่งตนเองตามพระราชดำริ หมายความว่า การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ต้องมองสังคมด้วย และมองสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ กับการพัฒนา เพราะฉะนั้นการพัฒนาต้องมองรอบด้าน เรียกว่า บูรณาการและพึ่งตนเอง ทั้งเงินออม สติปัญญา และการตลาดโดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คน และเป้าหมายก็คือ อยู่ดี กินดี มีสุข แต่คนของเรามีปัญหา ต้องเน้นที่คน เน้นการใช้ศักยภาพของคน ถ้าคนไทยเก่งขึ้น มีความสามารถมากขึ้นเราก็จะสามารถพัฒนาประเทศเราได้ดีขึ้น กล่าวโดยสรุปเป้าหมายสุดท้าย คือ คนไทยต้องกินดี อยู่ดี มีความสุข ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมก็ต้องดีด้วย

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, หน้า 15) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของ ชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือ ภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคม นั้น ๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามวัตถุ กระแสนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 ลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

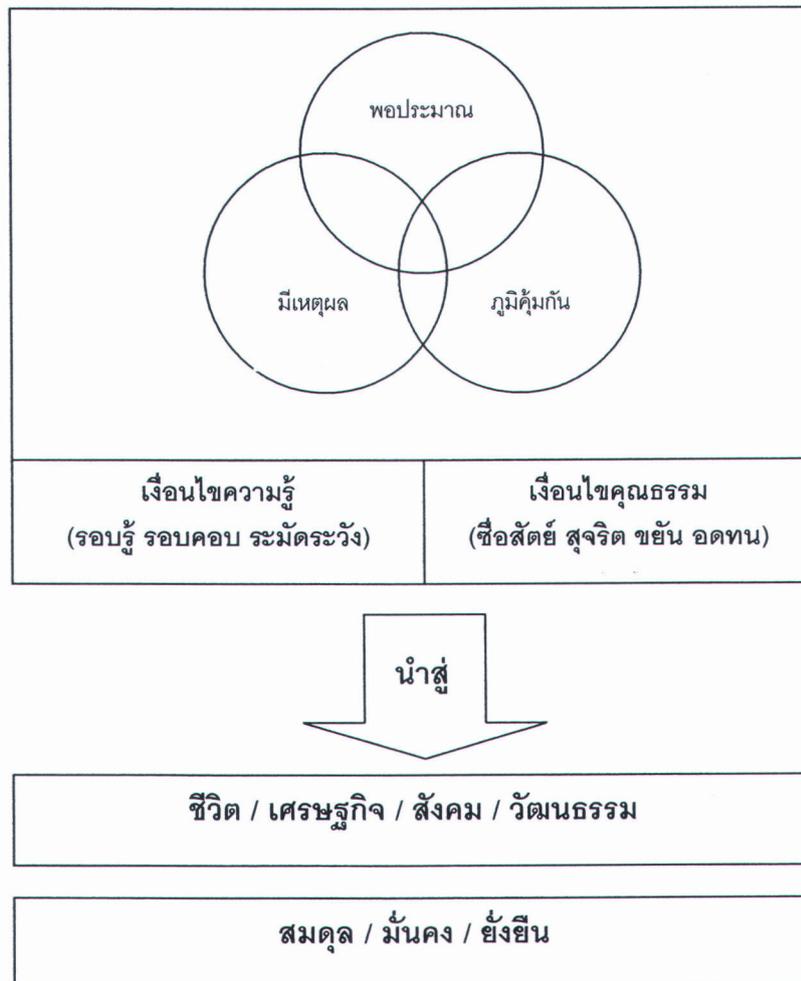
3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องสร้างเสริมประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 6 - 7)

ภาพ 1 แผนภูมิปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2548, หน้า 4)

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2546, หน้า 40 – 41) กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน และระดับรัฐ ได้ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคล / ครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

2. ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญามาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่ตนเองมีอยู่เป็นพื้นฐาน ประกอบการดำเนินชีวิตมีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน จนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชน โดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงด้วยเหตุผลที่ว่า พื้นฐานของประเทศเป็นอย่างไร ก็จะสามารถวางนโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้โดยไม่เสี่ยงว่าการพัฒนาจะไม่ยั่งยืน

ดังนั้น การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง อะไรและมีหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำปรัชญาฯ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

หลังจากที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็จำเป็นต้องทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้น การเดินทางสายกลางที่ไม่สุดโต่ง การใช้เหตุผลในการตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ การทำอะไรมิเสี่ยงจนเกินไปทำให้ตนเองหรือคนรอบข้างเดือดร้อนในภายหลัง การใฝ่รู้

อย่างต่อเนื่องและใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นบันได โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และคุณธรรม ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคีรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่เป็นสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา

การปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, หน้า 15) ได้เรียบเรียงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ ดังต่อไปนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในด้านที่ไม่จำเป็น ลด ละ ความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีวิตอย่างจริงจังดังพระราชดำรัสที่ว่าความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดในทางที่ถูกต้อง
2. ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดจากความประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ
3. ละ เลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่าความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางใช้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลดละสิ่งชั่วทั้งหมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชโองการว่า พยายามไม่ก่อความชั่ว ให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายาม ลด ละ ความชั่วที่ตนเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตนเองเสมอ พยายามและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	๒๔ มี.ค. ๒๕๕๖
เลขทะเบียน.....	245412
เลขเรียกหนังสือ.....	

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการนโยบาย ขั้นตอนการกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดตัวนโยบายที่เป็นข้อความในลักษณะกรอบแนวคิดเท่านั้น การจะทำให้นโยบายเกิดผล ต้องมีการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ๆ เป็นเป้าหมายสูงสุด (Goal)

ความหมาย Presman & Wildavsky (1979, pp.20-21 อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาส, 2540, หน้า 87-88) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กับการกระทำเพื่อให้บรรลุสิ่งที่มุ่งหวัง

Charles O. Jone (1970, p.139 อ้างถึงใน เจตน์ ธนวัฒน์, 2539, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้แผนงาน (Program) บรรลุ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอยู่สามประการด้วยกัน คือ ประการแรก ได้แก่ การตีความ (Interpretation) ซึ่งหมายถึงการแปลความหมายของแผนงานให้เป็นคำสั่งที่ปฏิบัติได้ ประการที่สองก็คือ องค์การ (Organization) ซึ่งหมายถึง การจัดตั้งองค์การและระเบียบวิธีการปฏิบัติเพื่อให้แผนงานบรรลุผล และประการสุดท้าย ก็คือ เรื่องของการปฏิบัติ (Application) ซึ่งได้แก่ การให้บริการต่าง ๆ

Pressman & Aron Willdavsky (1979, p.15 อ้างถึงใน พยงค์ สินธุนา, 2541, หน้า 64) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า คือ ความสามารถที่จะผลักดันให้การทำงานของกลไกที่สำคัญทั้งหมดสามารถบรรลุผลตรงตามนโยบายที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้

ศุภชัย ยาวะประภาส (2540, หน้า 90) ได้ให้ความหมายการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ 2 ประเด็นสำคัญ ประเด็นแรก คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการนั้นคือ มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สอง คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย

วรเดช จันทรศร (2541, หน้า 3) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการศึกษาว่า “องค์การที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดไปปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่ แค่นั้น เพียงใด” หรืออีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของ “ความสามารถที่ผลักดันให้การทำงานของกลไกที่สำคัญทั้งหมดสามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้”

เจตน์ ธนวัฒน์ (2539, หน้า 26) กล่าวถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าหมายถึง การดำเนินการของบุคคลกลุ่มคนหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งที่จะให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบายบรรลุผลสำเร็จโดยตรง ทั้งนี้ตามลักษณะการดำเนินการดังกล่าวจะต้องสังเกตและตรวจสอบได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

จากความหมายและคำนิยามที่นักวิชาการต่าง ๆ ให้อาจมีความเห็นที่คล้ายคลึงกันสรุปเป็นความหมายในการศึกษาครั้งนี้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการในการบริหารทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรทางกายภาพ เพื่อยกระดับความสามารถขององค์กรที่รับผิดชอบนโยบายให้สามารถผลักดันกิจกรรมการดำเนินการตามนโยบายให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้ทั้งนี้จะต้องสามารถตรวจสอบและประเมินผลความสำเร็จนั้นได้

แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ

หลังจากกำหนดทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมที่สุดเป็นนโยบายแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การนำนโยบายที่กำหนดไปปฏิบัติให้เกิดผลซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

การศึกษานำนโยบายไปปฏิบัติในช่วงเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมายังไม่มีทฤษฎีหรือตัวแบบใดเป็นที่ยอมรับร่วมกันในหมู่นักวิชาการด้านนี้กระนั้นก็ตาม Majone (1989 อ้างถึงใน เจตน์ ธนวัฒน์, 2538, หน้า 26-28) ก็ได้สรุปแนวทางการศึกษานำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งมี 3 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 เห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งแยกออกจากการกำหนดนโยบาย กล่าวคือ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการกำหนดนโยบาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมาย คำสั่ง หรือโครงการที่ได้กำหนดเป้าหมายและข้อกำหนดอื่น ๆ ไว้แล้ว ไปดำเนินการให้บรรลุซึ่ง Majone เรียกการศึกษาในแนวทางนี้ว่า "Implementation as Control or Rational Model or Classical Model" Majone (1989 อ้างถึงใน เจตน์ ธนวัฒน์, 2538, หน้า 26) แนวทางการศึกษานี้จะประกอบด้วย

1. การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การระบุถึงรายละเอียดของแผนต่าง ๆ และเน้นการควบคุมอย่างมาก
2. การกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีการกำหนดขอบเขตของแต่ละฝ่ายและแยกจากกัน
3. การกำหนดนโยบายเป็นเรื่องของการเมือง ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่ใช่เรื่องของการเมือง แต่จะเป็นเรื่องทางเทคนิค
4. เน้นในเรื่องการให้คำแนะนำ การออกคำสั่ง หรือการให้ความยินยอม
5. การดำเนินการตามนโยบายจะเป็นไปในแนวทางเดียว คือ จากข้างบนลงมาสู่ข้างล่าง (Top Down) ตามลำดับชั้นของการจัดโครงสร้างขององค์กร

การศึกษาแนวนี้ในแง่ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มักเป็นการศึกษาเพื่ออธิบายว่าในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว นักวิชาการที่ศึกษาตามแนวทางนี้ได้แก่ Mazmamian, Sabatier, Rein, Robinovitz, Van Meter and Van Horn

แนวทางที่ 2 เห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติกับการกำหนดนโยบายไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เนื่องจากนโยบายมักได้รับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในระหว่างการนำไปปฏิบัติ ซึ่งในแนวทางที่ 2 นี้เรียกว่า แบบปฏิสัมพันธ์ หรือ The interaction Model เป็นแบบที่เกี่ยข้องจะพยายามเข้าแทรกแซงนโยบาย มีการเจรจาต่อรองเพื่อปรับเป้าหมายและวิธีการให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันในระหว่าง Actor เหล่านี้ ซึ่งการศึกษาในแนวทางนี้จะมีลักษณะดังนี้ คือ Majone (1989 อ้างถึงใน เจตน์ ธนวัฒน์, 2538, หน้า 27)

1. เน้นในเรื่องการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การเจรจาต่อรอง (Bargaining) ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ
2. การปรับเปลี่ยนของแต่ละพรรคแต่ละกลุ่มเป็นไปภายใต้กระบวนการทางการเมือง (ซึ่งรูปแบบนี้เห็นว่า กระบวนการ (Process) เป็นจุดหมายที่สำคัญ)
3. การตัดสินใจตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางเลือกซึ่งเป็นส่วนต่างมากกว่าจะพิจารณาทั้งหมด
4. วิธีการ-เป้าหมาย (Mean-Ends) และเป้าหมาย-วิธีการ (Ends-Means) มีการปรับเปลี่ยนไปมาคงอยู่อย่างต่อเนื่อง มิได้แยกจากกัน
5. การพิจารณาเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น (Incrementally) เป็นการสร้างความพึงพอใจ (Satisfy) ให้แต่ละฝ่าย
6. ตัวแบบนี้มีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและความสามารถของมนุษย์ (เมื่อเปรียบเทียบกับความสลับซับซ้อนของปัญหาต่าง ๆ)

แนวทางที่ 3 แบบวิวัฒนาการ หรือ Implementation as Evolution เป็นการมองการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในลักษณะของกระบวนการวิวัฒนาการที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีการกำหนดเป้าหมายนโยบาย แต่เป้าหมายและวิธีการต่าง ๆ จะปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์และสถานการณ์ในการปฏิบัติ ตัวแบบนี้มีลักษณะดังนี้

Majone (1989 อ้างถึงใน เจตน์ ธนวัฒน์, 2538, หน้า 28) คือ

1. นโยบายเป็นสมมุติฐานที่ได้มาจากการทดสอบ
2. การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่สามารถแยกจากกันได้

3. รูปแบบนี้ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงที่ได้มาจากการเรียนรู้ และการค้นพบสิ่งใหม่
4. เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะปัญหาที่สลับซับซ้อนแล้ว ความรู้ของมนุษย์ก็ยังคงเป็นสิ่งที่
มีอยู่อย่างจำกัด
5. ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญที่สุดมากกว่าตัวแสดง
(Actors) อื่น ๆ

นักวิชาการที่เน้นการอธิบายตามแนวทางนี้ ได้แก่ Majone, Wildavsky, Palumbo Harder

ปัจจัยกำหนดความสำเร็จ หรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กรวีร์ ศรีกิจการ (2540, หน้า 63-67) กล่าวว่า ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติพอสรุปได้กว้าง ๆ ดังนี้ 1. ลักษณะของนโยบาย 2. วัตถุประสงค์ของนโยบาย 3. ความเป็นไปได้ทางการเมือง 4. ความเป็นไปได้ทางวิชาการ 5. ความพอเพียงของทรัพยากร 6. ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 7. กลไกในหน่วยงานหรือระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 8. ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

ลักษณะของนโยบายที่มีส่วนในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย ได้แก่

1. ประเภทของนโยบาย การปฏิบัติตามนโยบายจะมีโอกาสประสบผลสำเร็จมากที่สุดหากนโยบายนั้นเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ น้อยที่สุด และมีความเห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ในระดับสูง
2. ผลประโยชน์ของนโยบายนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ผู้นำนักของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่นโยบายนั้นผลักดันให้เกิดขึ้นมา ถ้าการรับรู้มีมากกว่านโยบายให้ประโยชน์มากกว่านโยบายอื่น โอกาสความสำเร็จจะมีมาก
3. ความสอดคล้องกับค่านิยมที่มีอยู่ และความต้องการของผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายนั้น
4. ความเป็นไปได้ในการทดลองปฏิบัติ หากสามารถนำมาทดลองในเชิงปฏิบัติในลักษณะของโครงการทดลองก่อน โอกาสสำเร็จจะมีมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถทำเป็นโครงการทดลองก่อนได้
5. ความเห็นผลได้ของนโยบาย นโยบายที่สามารถส่งผลที่สามารถเห็นได้ชัดเจนจะมีโอกาสในการประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงผลที่ชัดเจน

6. คุณภาพของการส่งข้อมูลย้อนกลับ คุณประโยชน์ของการส่งข้อมูลย้อนกลับมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของนโยบาย โดยเฉพาะถ้าเป็นนโยบายที่เสนอการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ

วัตถุประสงค์ของนโยบาย ในเรื่องวัตถุประสงค์ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะให้การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นสำเร็จแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ หากวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนโอกาสตีความผิดจะเป็นเหตุทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวได้

2. ความสอดคล้องกันของวัตถุประสงค์ นอกจากวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจนแล้วยังจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกันอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. ความยากง่ายในการรับรู้วัตถุประสงค์ คือ ง่ายต่อความเข้าใจ ความรับรู้ของผู้ที่จะนำไปปฏิบัติว่านโยบายนั้น ๆ มีวัตถุประสงค์เช่นไร

4. ตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบาย จะทราบว่าความสำเร็จของนโยบายนั้น แสดงให้เห็นได้อย่างไร อะไรคือตัวชี้วัดว่านโยบายนั้นประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นจำเป็นต้องมีดัชนีชี้วัดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายนั้น ๆ

5. ความเที่ยงตรงของข่าวสารต่อผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ หากแหล่งข้อมูลข่าวสารให้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องในการแปลวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือมาตรฐานต่าง ๆ ของนโยบาย ข้อขัดแย้งเหล่านั้นจะทำให้การปฏิบัติเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่แท้จริง

ความเป็นไปได้ทางการเมือง ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. การเจรจาระหว่างรัฐบาลกับเอกชน ความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนหรือคัดค้านที่เอกชนมีต่อนโยบาย ถ้านโยบายใดจำเป็นต้องมีการเจรจากับกลุ่มธุรกิจเอกชนอยู่เสมอโอกาสที่จะประสบปัญหาจะมีเมื่อนำไปปฏิบัติ

2. ความสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากกลุ่มประโยชน์ และบุคคลในวงการบริหารและรัฐสภา มีโอกาสที่จะถูกคัดค้านเมื่อนำเข้ามาพิจารณาในกระบวนการทางนิติบัญญัติ

3. ผลกระทบของนโยบายที่มีต่อกลุ่มอาชีพที่มีอิทธิพล กลุ่มอิทธิพลจะใช้วิถีทางทั้งการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อที่จะยับยั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว

4. การสนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาหากขาดการสนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โอกาสนำนโยบายไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลเป็นไปได้ยาก การสนับสนุนในเรื่องนี้ย่อมหมายถึงการสนับสนุนที่จะได้จากฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ

5. การสนับสนุนจากสื่อมวลชน นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากสื่อมวลชนมักประสบปัญหาในทางปฏิบัติ

6. การสนับสนุนจากผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ว่าชอบหรือไม่กับนโยบายนั้น

ความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นรวดเร็วและแต่ละครั้งจะส่งผลต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย เทคโนโลยีที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัตินโยบายที่วางไว้ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์หรือภาวะแวดล้อมที่จะนํานโยบายไปปฏิบัติข้อเสนอของนักวิชาการที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ จะต้องนำมาพิจารณาให้รอบคอบ เพราะอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นไปได้

ความพอเพียงของทรัพยากรนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้สำเร็จนั้นต้องได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรทั้งด้าน เงิน คน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะกระทบกับประสิทธิภาพของนโยบาย

ลักษณะของนโยบายที่นำไปปฏิบัติโครงสร้างของหน่วยงานที่นํานโยบายไปปฏิบัติจะมีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายนั้นซึ่งพิจารณาได้เป็น

1. ประเภทของหน่วยงาน หน่วยงานที่มีกำลังคน ทรัพยากรอื่น ๆ พร้อมอยู่แล้ว มีโอกาสที่นโยบายจะประสบความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานที่ไม่พร้อม

2. โครงสร้างและลำดับชั้นการบังคับบัญชา หน่วยงานขนาดเล็กที่มีระดับชั้นการบังคับบัญชาน้อย จำนวนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามาก จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการนํานโยบายปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ที่มีระดับชั้นและสายการบังคับบัญชามาก แต่ผู้ใต้บังคับบัญชาน้อย

3. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการระหว่างหน่วยงานที่กำหนดและหน่วยงานที่นํานโยบายไปปฏิบัติ ถ้าความสัมพันธ์มีมากโอกาสความสำเร็จจะมีมากด้วย

กลไกภายในหน่วยงาน หรือระหว่างหน่วยงานที่นํานโยบายไปปฏิบัติ

1. จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเท่าใด ปัญหาในเรื่องการประสานงานจะมีมากขึ้น และหากไม่สามารถประสานกันได้โอกาสที่นโยบายจะล้มเหลวมีมากขึ้น

2. จำนวนจุดตัดสินใจ จำนวนจุดตัดสินใจของนโยบายถ้ามีมากขึ้นเท่าใด ความล่าช้าในการปฏิบัติจะมีมากขึ้นเท่านั้น

การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติหรือการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติถือว่าเป็นขั้นตอนย่อยส่วนหนึ่งของขั้นตอนหลัก เรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งนับว่ามีความสำคัญมากในการผลักดันให้นโยบายได้รับการรับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปฏิบัติตามนโยบายและประชาชนผู้ได้รับผลจากนโยบายอันจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้นโยบายได้รับความสำเร็จในท้ายที่สุด

วิชัย รูปขันธ์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า 8-11) กล่าวว่า เนื่องจากการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติมีลักษณะเป็นการจัดทำนโยบายย่อยรองรับนโยบายใหญ่และหรือการจัดทำแผนเพื่อให้เป็นกลไกของนโยบายนั่นเอง ดังนั้นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องทราบถึงขั้นตอนและปัจจัยที่ต้องพิจารณาในกระบวนการดังกล่าวด้วยจึงจะทำให้การปฏิบัติได้ผลดีขั้นตอนดังกล่าวอาจกำหนดตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์นโยบายของหน่วยงาน เพื่อให้สามารถตีความวัตถุประสงค์แนวทางและกลไกของนโยบายได้ถูกต้องชัดเจน จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงนโยบายของหน่วยงานเหนือที่กำหนดมา การวิเคราะห์ที่ดีอาจจำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของนโยบายนั้น แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังของนโยบาย ลักษณะและกระบวนการก่อเกิดของนโยบายการเข้ามามีบทบาทของกลุ่ม สถาบัน หรือผู้นำในการกำหนดนโยบาย ผลของการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติที่ผ่านมามาตลอดจนการปรับเปลี่ยนพัฒนานโยบายนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้สามารถตีความหมายแยกแยะคาดการณ์และขยายความ วัตถุประสงค์ แนวทาง และกลไกของนโยบายดังกล่าวได้ถูกต้องลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยงานปฏิบัติ ผู้แปลงนโยบายของหน่วยงานจำเป็นต้องทราบว่านโยบายเป็นนโยบายเก่า หรือใหม่แต่มีการปรับเปลี่ยนจากนโยบายเดิมและนโยบายนั้นได้มีการถ่ายทอดลงเป็นนโยบายหรือแผนของหน่วยงานที่ตนเองรับผิดชอบแล้วอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้นำนโยบายนั้นมาวิเคราะห์โดยใช้แนวทางเดียวกันกับการวิเคราะห์นโยบายของหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานสามารถวิเคราะห์ได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปัญหาการปฏิบัติและผลของการนำมาปฏิบัติ เพื่อจะนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบในการวางแผนต่อไป

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่รับผิดชอบ นอกจากนโยบายของหน่วยงานเหนือ นโยบายและแผนในเรื่องนั้น ๆ ของหน่วยงานตัวเองแล้วผู้รับนโยบายก่อนจะทำแผนต่อไปจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มเป้าหมายหรือปัญหาของพื้นที่รับผิดชอบเป็นการเฉพาะด้าน กล่าวคือหากหน่วยที่

รับนโยบายเป็นระดับอำเภอ ผู้รับนโยบายจำเป็นต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในนโยบายนั้นมาพิจารณา หากยังไม่มีก็จำเป็นต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติมโดยกำหนดกรอบเพื่อให้เป็นแนวทางในการรวบรวมวิเคราะห์ให้ตรงกับประเด็นหลักที่ต้องการ ในการวิเคราะห์อาจแยกแยะให้เห็นสภาพปัญหาและความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ หรือแยกแยะตามพื้นที่หรือทั้ง 2 ด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นระดับของสภาพที่เป็นอยู่ ปัจจุบันและช่องว่างระหว่างเป้าหมายของนโยบายที่หน่วยเหนือต้องการ อันจะนำไปสู่การกำหนดเป้าสำเร็จ (Goal Setting) และความเป็นไปได้ของเป้าหมายที่จะตั้งขึ้น ตลอดจนวิธีปฏิบัติและทรัพยากรที่ต้องใช้

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ศักยภาพของหน่วยงาน ในการวางแผนเพื่อตอบสนองนโยบายนั้น จำเป็นต้องมีการจำแนกเป้าสำเร็จ แนวทางปฏิบัติและทรัพยากรที่ใช้ของแต่ละหน่วยงานที่รับแผนไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะแต่ละหน่วยงานนอกจากจะมีปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่อาจแตกต่างกันไปแล้ว ยังมีศักยภาพและความพร้อมแตกต่างกันไปด้วย ศักยภาพและความพร้อมที่จะปฏิบัติตามนโยบายในที่นี้หมายถึงความสามารถที่จะปฏิบัติตามนโยบายให้บรรลุเป้าสำเร็จ ซึ่งโดยทั่วไปพิจารณาได้จากปัจจัย 3 ด้านคือ

(1) ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน คือ การที่หน่วยงานมีโครงสร้างเล็กใหญ่ขนาดใด การจัดหน่วยงาน บทบาทภารกิจกว้างแคบเพียงใด ตลอดจนการจัดตั้งเก่าใหม่อย่างไร โครงสร้างหน่วยงานจะเป็นศักยภาพพื้นฐานที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถจะรับนโยบายมาปฏิบัติได้กว้างแคบแค่ไหน ตัวอย่างเช่น หากหน่วยงานมีโครงสร้างที่ลงไปถึงระดับหมู่บ้านและครัวเรือนย่อมจะทำให้บรรลุเป้าหมายการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่ายกว่าหน่วยงานที่ไม่มีโครงสร้างถึงระดับหมู่บ้าน เป็นต้น

(2) ปัจจัยความพร้อมด้านทรัพยากร คือ การที่หน่วยงานมีอัตรากำลังคน เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนงบประมาณเพียงพอแค่ไหนสำหรับการรับนโยบายมาปฏิบัตินั่นเอง

(3) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการจัดการ คือ ความสามารถหรือสมรรถนะของหน่วยงานด้านการจัดการให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายสำเร็จของนโยบายนั่นเอง หน่วยงานบางแห่งมีทรัพยากรมาก แต่อาจขาดประสิทธิภาพการจัดการ แต่บางหน่วยงานมีประสิทธิภาพการนำนโยบายไปปฏิบัติได้สูงทั้ง ๆ ที่มีทรัพยากรจำกัด

ปัจจัยที่ 4 ด้านนี้จะต้องนำมาพิจารณาประกอบกันเพื่อประเมินศักยภาพความพร้อมโดยมีส่วนของหน่วยงานที่จะรับนโยบายปฏิบัติ และใช้ในการกำหนดเป้าสำเร็จและแนวทางปฏิบัติของแผนด้วย

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหน่วยงาน ในการวางแผนเพื่อตอบสนองนโยบายใดก็ตาม จำเป็นต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น เช่น นโยบายสาธารณสุขมูลฐาน ในท้องที่อำเภอหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชน ที่จะเป็นปัญหาข้อจำกัด หรือสิ่งเอื้อต่อความสำเร็จของนโยบายด้วย เช่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจมีข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนต่องานด้านสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าในภาคกลางและภาคเหนือ เป็นต้น

นอกจากสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้ว ในด้านหน่วยงานอื่นที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ๆ มีหรือไม่ ได้แก่ หน่วยงานใดจำเป็นที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ในแง่ที่เป็นหน่วยงานเชิงแข่งขัน หรือเชิงประสานประโยชน์ ก็จะช่วยให้การวางแผนสนองนโยบายมีความครอบคลุมและรอบคอบมากขึ้นด้วย

ขั้นที่ 6 กำหนดเป้าสำเร็จ ในการวางแผนสนองนโยบายใด ๆ เมื่อวิเคราะห์เป้าสำเร็จที่ต้องการของนโยบาย ปัญหาความต้องการ และศักยภาพของหน่วยรับนโยบายแล้ว จึงนำเอาผลวิเคราะห์ในข้อต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมากำหนดเป้าสำเร็จ โดยแยกเป็นเป้าสำเร็จรวมและเป้าสำเร็จย่อยซึ่งอาจแบ่งตามกลุ่มพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายก็ได้ เช่น หมู่บ้าน ตำบล ที่มีศักยภาพความพร้อมสูงอาจกำหนดเป้าสำเร็จสูงกว่าเป้าเฉลี่ยรวม ส่วนหมู่บ้าน ตำบลที่มีข้อจำกัดด้านสังคม วัฒนธรรม อาจกำหนดเป้าสำเร็จให้ต่ำกว่าทั่วไปก็ได้ ทั้งนี้การกำหนดเป้าหมายสำเร็จจะต้องคำนึงถึง 1) ความเป็นไปได้ที่จะบรรลุ (Obtainable) 2) สามารถวัดได้ (Measurable) 3) ทำทายเป็นที่ยากทำจนบรรลุเป้าสำเร็จ (Challenging)

ขั้นที่ 7 กำหนดวิธีปฏิบัติและทรัพยากรที่ใช้ เมื่อสามารถกำหนดเป้าสำเร็จได้เหมาะสมแล้ว มีการตรวจสอบความเป็นไปได้แล้ว ผู้รับนโยบายจำเป็นต้องแปลงและดำเนินการนโยบายให้ออกมาเป็นวิธีการปฏิบัติ และวิธีปฏิบัตินั้นจะต้องมุ่งให้บรรลุเป้าสำเร็จของนโยบายและแผน และสอดคล้องกับแนวดำเนินการในนโยบายด้วย

ขั้นที่ 8 กำหนดองค์กรปฏิบัติ ในการรับนโยบายมาปฏิบัติแต่ละเรื่องอาจใช้องค์กรประจำที่หน่วยงานมีอยู่แล้วได้ หรือบางครั้งนโยบายเรื่องต้องการหน่วยงานที่มีลักษณะเฉพาะพิเศษต่างหากจากหน่วยงานเดิมก็ได้ เช่น อาจต้องตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้นมาใหม่ โดยมีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วม หรือมีประชาชนเข้ามาร่วม หรืออาจจำเป็นต้องตั้งหน่วยงานโครงการขึ้นมาเฉพาะก็ได้ และเมื่อนโยบายนั้นบรรลุเป้าสำเร็จแล้วก็ยกเลิกหน่วยงานนี้ไป เป็นต้น

การกำหนดองค์กรปฏิบัติดังกล่าวหน่วยงานระดับบนและระดับกลางจะต้องวางเค้าโครงลงไปจนถึงหน่วยงานปฏิบัติด้วย เช่น หน่วยงานระดับอำเภอ รับนโยบายมาปฏิบัติก็ต้องกำหนด

โครงสร้างองค์กรตั้งแต่ระดับอำเภอลงไปถึงระดับตำบล หมู่บ้าน และครอบครัว เป็นต้น ซึ่งต้องพิจารณาความพร้อมของหน่วยงานด้านล่างว่าสามารถจะมอบหมายให้บริการที่จะรับช่วงให้ทำได้ระดับใด ถ้าหากหน่วยงานด้านล่างมีความพร้อมในการปฏิบัติตามนโยบายนั้นก็อาจจำเป็นต้องวางแผนกำหนดเป้าสำเร็จ วิธีปฏิบัติ ทรัพยากร และวิธีการจัดการไปให้ด้วย

ขั้นที่ 9 กำหนดวิธีการจัดการ เพื่อให้หน่วยงานล่างสามารถรับแผนหรือนโยบายไปปฏิบัติได้ชัดเจนจึงจำเป็นต้องกำหนดวิธีการจัดการ คือ การแจกแจงกิจกรรมต่าง ๆ และทรัพยากรที่ใช้ในสัมพันธ์กันกับเป้าสำเร็จ ที่ต้องการบรรลุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสร้างระบบอำนวยการจัดการให้เกิดขึ้นด้วย เช่น มีระเบียบ เป็นแนวทางปฏิบัติให้มีการตัดสินใจได้ระดับหนึ่ง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการ และการปรับเปลี่ยนเป้าสำเร็จ วิธีดำเนินการ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเพื่อให้กิจกรรมเข้ากับสภาพความเป็นจริงของผู้ปฏิบัติตนเองและจะต้องไม่ลืมว่ามีการจัดการในแต่ละระดับของหน่วยงานแตกต่างกันอย่างไรด้วย

ขั้นที่ 10 กำหนดแนววิธีการควบคุมการบรรลุเป้าสำเร็จ ในการกำหนดเป้าสำเร็จและวิธีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยธรรมชาติการทำงานทั่วไปมีแนวโน้มที่จะใช้ทรัพยากรมากแต่บรรลุเป้าสำเร็จต่ำ ดังนั้นในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติจึงมักจะต้องมีการควบคุมให้ใช้ทรัพยากรน้อยแต่ได้เป้าสำเร็จสูง การควบคุมดังกล่าวจึงอาจเป็นมาตรการเชิงบวกหรือเชิงลบก็ได้ ซึ่งมีขอบข่ายกว้างในทางการจัดการอาจมีลักษณะ ได้แก่ การรายงาน การติดตาม การนิเทศ และการประเมินผล ซึ่งถ้าหากจะให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้ปฏิบัติก็ควรมีการกำหนดเกณฑ์วัดความสำเร็จไว้ให้ชัดเจน

ตัวแบบการวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อมุ่งหาคำตอบว่าในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น มีปัจจัยตัวแปรอะไรบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งนี้ นโยบายเท่าที่มีการกำหนดหรืออนุมัติให้เป็นนโยบายอาจเป็นนโยบายที่ดีในสายตาของคนทั่วไป แต่ในการปฏิบัติจริงอาจมีปัจจัยบางอย่างที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ในการวิเคราะห์ได้มีผู้อธิบายทั้งในรูปแบบของการวิเคราะห์และหยิบยกทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ของนักทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

วรเดช จันทรศร (2527, หน้า 2-19) ได้จำแนกตัวแบบในการวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 6 แนวทางหรือ 6 ตัวแบบด้วยกัน คือ

- 1) แนวทางที่เน้นการวางแผนและการควบคุมหรือที่เรียกว่า ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model)

2) แนวทางที่เน้นสมรรถนะขององค์กร หรือที่เรียกว่าตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model)

3) แนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วม การสร้างความผูกพัน และการยอมรับหรือที่เรียกว่าตัวแบบทางด้านพัฒนาองค์กร (Organization Development Model)

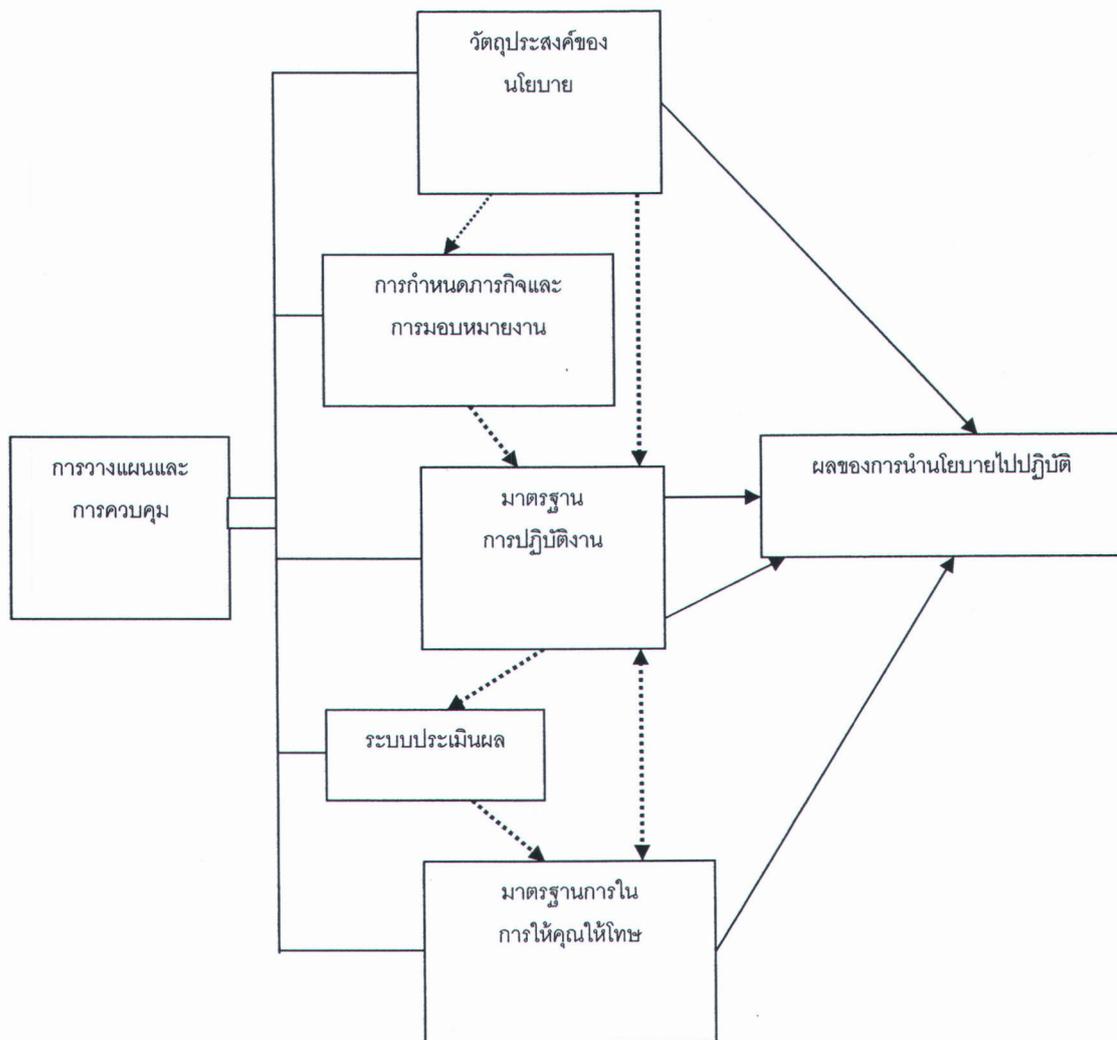
4) แนวทางที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปในระบบราชการ หรือที่เรียกว่า ตัวแบบทางด้านกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model)

5) แนวทางที่เน้นการเจรจาและการต่อรอง หรือที่เรียกว่า ตัวแบบทางการเมือง (Political Model)

6) แนวทางที่เน้นการวิเคราะห์เชิงระบบ หรือที่เรียกว่า ตัวแบบทั่วไป (General Model)

1) ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model)

ในแนวทางแรก การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติที่เน้นการสร้างประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม เป็นเรื่องของการใช้ตัวแบบที่ยึดหลักการและเหตุผล (Rational Model) มาทำการศึกษาปัญหาของการนำนโยบายมาปฏิบัติ การใช้คำว่า "ยึดหลักเหตุผล" หมายถึง ความจำเป็นขององค์กรที่จะต้องมีการดำเนินงานในฐานะที่เป็น "rational value maximizes" ซึ่งมีพฤติกรรมที่เน้นวัตถุประสงค์เป็นแนวทาง (Goal – directed behavior) เพื่อให้องค์กรนั้น ๆ สามารถสร้างผลงานให้ได้ใกล้เคียงกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักมากที่สุด ตัวแบบนี้จึงยึดถือฐานคติ (Assumptions) ที่ว่า โครงการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจที่ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และกำหนดมาตรฐานการทำงานให้แก่หน่วยงานย่อยต่าง ๆ ขององค์กร มีระบบวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนระบบการให้คุณให้โทษ เงื่อนไขปฏิบัติเข้าใจว่า อะไรเป็นเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้กำหนดนโยบายต้องการ เมื่อเข้าใจว่าอะไรเป็นความต้องการแล้วก็เป็นการง่ายที่ทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดภารกิจที่เด่นชัด มีการมอบหมายงานหรือการกำหนดความรับผิดชอบเฉพาะของแต่ละฝ่าย มีการกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้เกิดระบบการประเมินผลที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ สามารถควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ ระบบการประเมินผลที่มีมาตรฐานในการทำงานที่เด่นชัดย่อมส่งผลให้การให้คุณให้โทษอย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้น ช่วยเสริมสร้างให้มาตรฐานในการปฏิบัติงานสูงขึ้นอีกด้วย

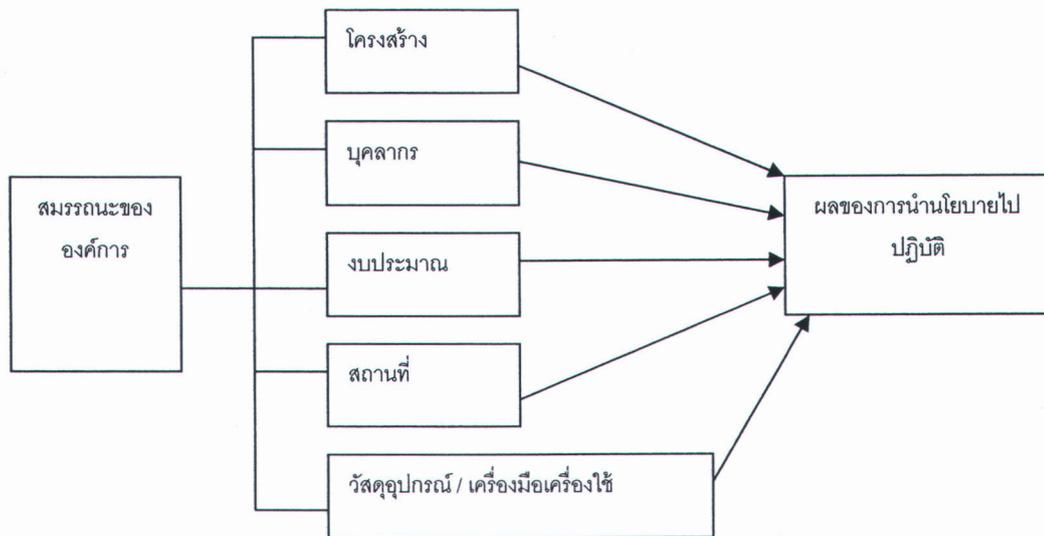

ภาพ 2 ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล

2) ตัวแบบทางการจัดการ (Management Model)

ตัวแบบนี้ให้ความสนใจไปที่สมรรถนะขององค์กร เพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับองค์กรที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติยอมให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ในลักษณะนี้โครงการที่จะประสบความสำเร็จได้จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยโครงสร้างขององค์กรที่เหมาะสม บุคลากรที่อยู่ในองค์กรจะต้องมีความรู้ ความสามารถทั้งทางด้านการบริหารและเทคนิคอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ องค์กรยังจะต้องมีการวางแผนเตรียมการหรือมีความพร้อมเป็นอย่างดีทั้งทางด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้และงบประมาณ ตัวแบบนี้จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษาหาทางแก้ไขอุปสรรค (หรือข้ออ้าง) ของการปฏิบัติตามแผนที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น

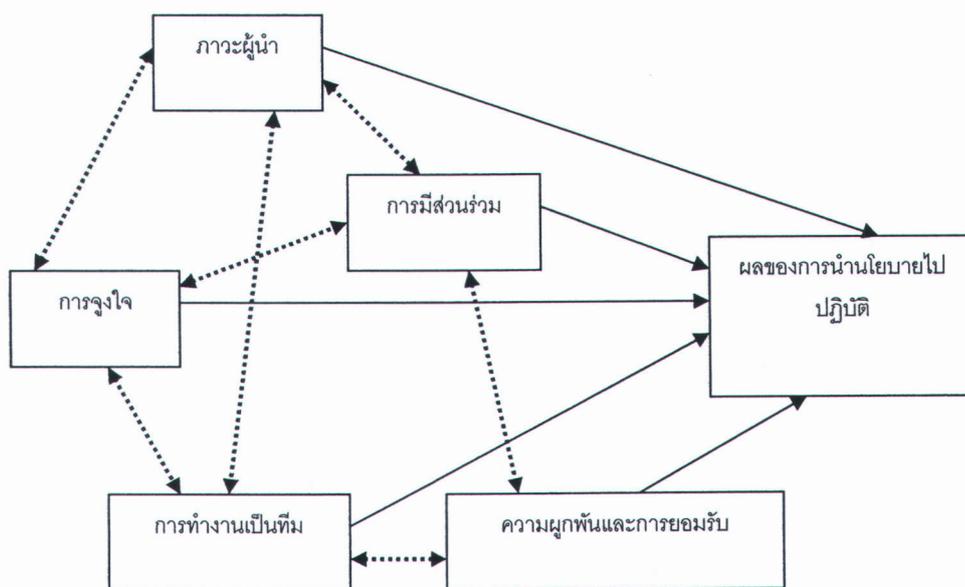
การขาดเงินทุน การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความล่าช้าในการสรรหาบุคลากร ความล่าช้าในการจัดตั้งระบบงานฝ่ายอำนาจการต่าง ๆ เป็นต้น (โปรดพิจารณาแผนภูมิ)

ภาพ 3 ตัวแบบทางด้านการจัดการ

3) ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์กร (Organization development Model)

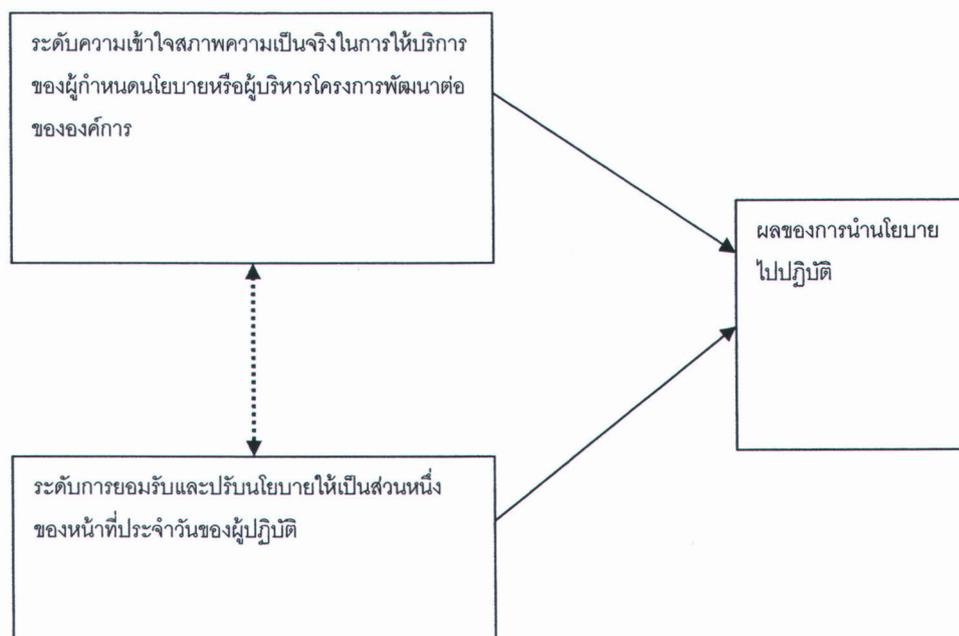
ตัวแบบนี้เน้นที่การมีส่วนร่วม (Participation) ขององค์กรเป็นสำคัญ ภายใต้ฐานคติที่ว่าการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ การนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จน่าจะเป็นเรื่องของการจูงใจ การใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม การสร้างความผูกพัน โดยวิธีการให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการยอมรับ ตลอดจนการสร้างทีมงานมากกว่าการมุ่งการใช้การควบคุม หรือใช้อำนาจทางรูปนัยของผู้บังคับบัญชา (โปรดพิจารณาแผนภูมิ) ทั้งนี้เพราะการแยกว่า การกำหนดนโยบายเป็นเรื่องที่ควรมาจากระดับสูงและการปฏิบัติตามนโยบายเป็นเรื่องของผู้ที่อยู่ในระดับล่าง เป็นเรื่องที่ขัดกับสภาพที่ความเป็นจริง การทำให้ผู้ปฏิบัติตระหนักในความสำเร็จของโครงการ และเห็นว่าความสำเร็จของโครงการก็คือความสำเร็จของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนจึงน่าจะส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการก็คือ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่ากลยุทธ์อื่น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำไปปฏิบัติจึงเป็นเรื่องของกระบวนการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดหรือวางกรอบนโยบายถือว่านโยบายนั้นมาจากตัวผู้ปฏิบัติเองโดยตรง (โปรดพิจารณาแผนภูมิ)

ภาพ 4 ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ

4) ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model)

ตัวแบบนี้พัฒนามาจาก นักสังคมวิทยาองค์การที่พยายามจะสร้างกรอบการมองหาสภาพความเป็นจริง (Social reality) ในองค์การ ตัวแบบนี้เชื่อว่า อำนาจขององค์การไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งทางรูปนัย (Formal positions) ซึ่งได้แก่ หัวหน้าองค์การ หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด โดยเฉพาะในทางตรงกันข้าม อำนาจที่แท้จริงอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในองค์การ ในทรรศนะนี้ หมายความว่า สมาชิกขององค์การทุกคนมีอำนาจในแง่ของการใช้วิจารณ์ญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการที่มีหน้าที่ต้องติดต่อกับประชาชนอย่างใกล้ชิด หรือที่ลิปสกี (Lip sky) เรียกว่า Street-Level Bureaucrat is สามารถใช้วิจารณ์ญาณในการปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยที่บังคับบัญชาไม่อาจจะควบคุมได้ การยึดยึดโครงการใหม่ ๆ ที่จะไปมีผลกระทบหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันของข้าราชการเหล่านี้มักจะไร้ผล นอกเสียจากข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติจะยอมรับหรือปรับนโยบาย แนวทางการปฏิบัติเหล่านั้น การหวังที่จะนำเทคนิคทางการบริหารหรือวิธีการพัฒนาใหม่ ๆ มาใช้ การออกกฎระเบียบแบบแผน เพื่อหวังจะให้ข้าราชการที่รับผิดชอบในด้านบริการประชาชน ทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นมักไร้ผล โดยนัยนี้ ความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงไม่ใช่เป็นเรื่องการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ ในการตรงกันข้ามความล้มเหลวมักเกิดขึ้นในลักษณะใดมากกว่า (โปรดพิจารณาแผนภูมิ)

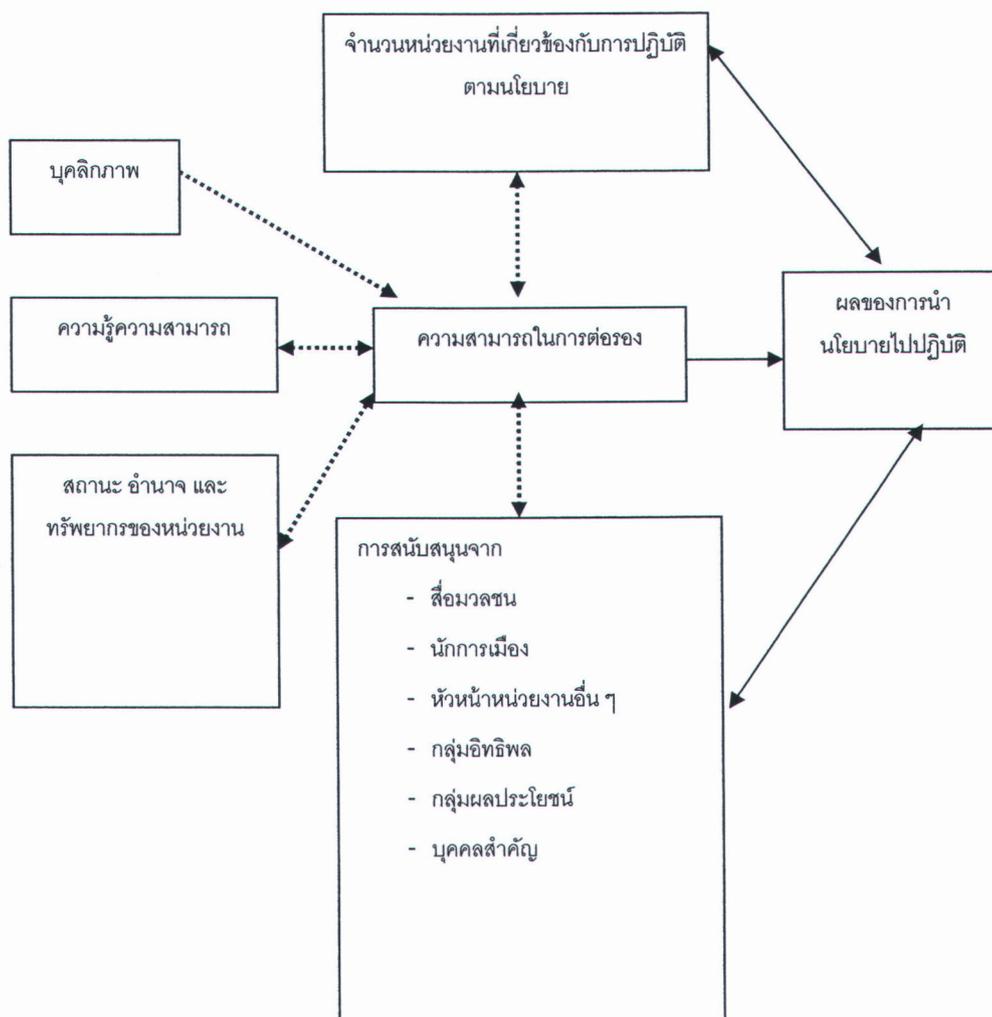

ภาพ 5 ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ

5) ตัวแบบทางการเมือง (Political Model)

ตัวแบบนี้เชื่อว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากความสามารถของผู้เล่น (Players) หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์กร กลุ่มหรือสถาบัน และความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกองค์กร ตัวแบบนี้เห็นว่า การสร้างความสมานฉันท์ (Consensus) ภายใต้วิธีการของการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งที่ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นในองค์กรและในระบบสังคมทั่วไป การหวังจะให้ทุกฝ่ายเห็นชอบและปฏิบัติตามนโยบายเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะนโยบายก็คือการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม ซึ่งย่อมจะมีทั้งผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์จึงเป็นธรรมดาที่ทุกฝ่ายจะต้องพิทักษ์ผลประโยชน์ของตน

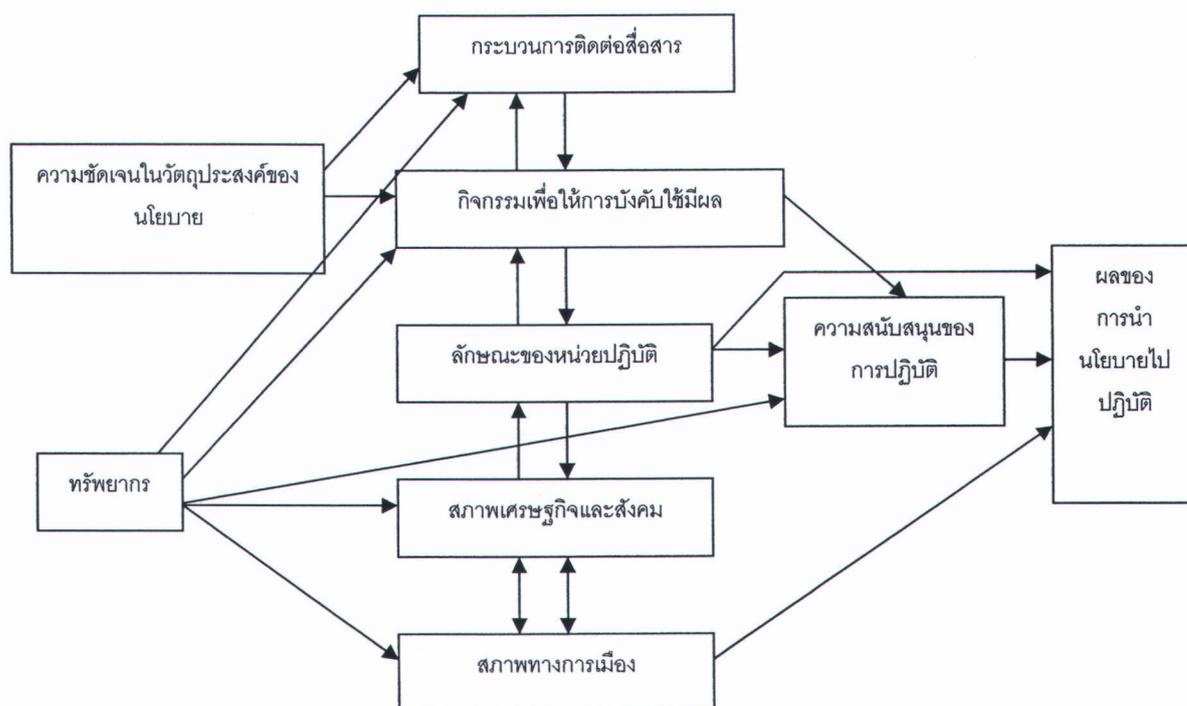
ดังนั้น ตามแนวนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงเป็นเรื่องของการเผชิญหน้าการบริหาร ความขัดแย้ง การแสวงหาความสนับสนุน การโฆษณาชวนเชื่อ การรู้จักสร้างเงื่อนไขและหาข้อต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรทั้งระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลหน่วยงานตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ของการสร้างความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการเจรจา สถานะอำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่ของหน่วยงานในฐานะที่จะให้เป็นเครื่องมือต่อรองของบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์กร (Players) แต่ละคนเป็นสำคัญ (โปรดพิจารณาแผนภูมิ)

ภาพ 6 ตัวแบบทางการเมือง

6) ตัวแบบทั่วไป (General Model)

ตัวแบบทั่วไปนี้เป็นผลงานของ แวน มีเตอร์ (Van Meter) และ เวน ฮอร์น (Van Horn) ที่พัฒนานำมาจากตัวแบบการวิเคราะห์ระบบการเมืองของ อีสตัน (Easton) ผสมกับการนำผลการศึกษาทางด้านทฤษฎีองค์การที่ส่งผลหรือเกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานมาประยุกต์เข้าด้วยกัน ตัวแบบนี้ แม้จะไม่ใช่เป็นความพยายามโดยตรงที่จะประสานตัวแบบต่าง ๆ ตามหัวแนวทางข้างต้นเข้าไว้ด้วยกันก็ตาม แต่กรอบของตัวแบบก็ได้รวมตัวแปรบางส่วนของตัวแบบอื่น ๆ เข้าไว้ด้วยกันมากพอที่จะช่วยให้การศึกษาทั่วไปของปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ในลักษณะที่กว้างกว่าตัวแบบอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่า ตัวแบบทั่วไปนี้จะส่งผลไปสู่ความสามารถในการวิเคราะห์ที่เจาะลึกเฉพาะส่วนได้เท่ากับตัวแบบอื่น ๆ บางตัวแบบ (โปรดพิจารณาแผนภูมิ)

ภาพ 7 ตัวแบบทั่วไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมายของบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” เป็นคำที่มีผู้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันในทุกสาขาวิชา อาชีพที่เกี่ยวข้อง ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าบูรณาการไว้ดังนี้

สมุน อมรวิวัฒน์ (2533 อ้างถึงใน อุไรวรรณ มีเพียร, 2538, หน้า 33-35) ได้ให้ความหมายของบูรณาการว่าหมายถึง ความสมบูรณ์ ความเต็ม ความพอดี ความสมดุล ความผสมกลมกลืน ได้สัดส่วนพอเหมาะ สมองวัตถุประสงค์ เกิดผลในทางสร้างสรรค์ และเป็นเอกภาพ

พระธรรมปิฎก (2540, หน้า 3) ได้ให้ความหมายบูรณาการไว้ว่า หมายถึง การทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

อรรถัย มูลคำ และคนอื่น ๆ (2542, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของบูรณาการว่า บูรณาการหมายถึง การนำศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

ทิสนา แชมมณี (2545, หน้า 145-146) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการว่าหมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประเวศ วะสี (2546, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของบูรณาการไว้ว่า หมายถึง ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างสมดุล

ไพรัช สูแสนสุข และบรรเจิดพร รัตนพันธุ์ (ม.ป.ป., หน้า 1) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงหลอมรวมจุดมุ่งหมายสาระความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

จากความหมายทั้งหมดสรุปได้ว่า บูรณาการ หมายถึง การหลอมรวมศาสตร์ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัด หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพจริงสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

หลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาเบล (Lardizabal, 1970, pp.148-149) ได้สรุปหลักและสิ่งที่ควรพิจารณาในการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. ผู้เรียนมีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาวิชา นั่นคือ การเน้นที่พัฒนาการบุคลิกภาพ คำนึงถึงการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา
2. หน่วยที่ต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรมข้ามวันจะดีกว่าหน่วยการเรียนรู้สั้น ๆ ที่เสร็จในเวลาเรียน
3. กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีปัญหาในชีวิตจริงคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์
4. การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม
5. กิจกรรมในการเรียนการสอน ใช้กระบวนการประชาธิปไตย
6. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
7. สร้างบรรยากาศการทำงานที่น่าพึงพอใจแก่ผู้เรียน

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542, หน้า 47) ได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญในการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. ต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. เน้นการปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และจริยธรรมที่ถูกต้อง
3. ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่ม
4. จัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน
5. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542, หน้า 16) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า

1. หัวเรื่องต้องสัมพันธ์กับเรื่องอื่นได้อย่างกว้างขวาง
2. การสร้างกิจกรรมทุกกิจกรรม ต้องเหมาะสมกับความเป็นจริง
3. กิจกรรมทุกกิจกรรมควรต่อเนื่องกัน
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุง และพัฒนางานตลอดเวลา

จากหลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าว สรุปได้ว่าสิ่งที่ควรคำนึงถึงต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม กิจกรรมทุกกิจกรรมควรต่อเนื่องกันและเหมาะสมกับความเป็นจริง จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบ ด้วยวิธีการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย

ระดับและลักษณะการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสามารถจัดได้อย่างหลากหลายโดยครูอาจจัดเชื่อมโยงสาระกิจกรรมและประสบการณ์ ได้ตั้งแต่เชื่อมโยงง่าย ๆ บางด้านไม่ซับซ้อนจนถึงเชื่อมโยงละเอียดซับซ้อนโดยขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยด้านเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น ๆ หรือขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้สอนผู้จัดหลักสูตรที่จะวิเคราะห์จัดเชื่อมโยงได้มากน้อยแค่ไหนยังผู้สอนที่มีความรู้ในสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ได้กว้างหลากหลายและลึกซึ้งมากพร้อม ๆ กับมีประสบการณ์ในการจัดเชื่อมโยงหรือบูรณาการมาก ความชำนาญและศักยภาพในการบูรณาการของครูผู้นั้นก็จะมากตาม (ไพรัช สุแสนสุข และบรรเจอดพร รัตนพันธุ์, ม.ป.ป., หน้า 3) ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงระดับและลักษณะการบูรณาการไว้ดังนี้

เสริมศรี ไชยศร (2526, หน้า 55) ได้แบ่งลักษณะของการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเป็น 2 ประการ คือ

1. บูรณาการเชิงเนื้อหา คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาในลักษณะของการหลอมรวมแบบแกนหรือแบบสหวิทยาการจะเป็นหน่วยก็ได้หรือจะเป็นโปรแกรมก็ได้นอกจากนี้อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ของทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง

2. บูรณาการเชิงวิธีการ คือ การผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ โดยใช้สื่อประสมและใช้วิธีการประสมให้มากที่สุด

ไพรัช สุแสนสุข และบรรเจตพร รัตนพันธุ์ (ม.ป.ป., หน้า 3) ได้กล่าวถึงลักษณะการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนพิจารณาได้หลายลักษณะที่พบมากได้แก่

1. ลักษณะการบูรณาการ โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายและหรือสาระวิชาที่สอน โดยอาจแบ่งเป็นลักษณะย่อย คือ

1.1 การบูรณาการภายในวิชา เป็นการนำจุดมุ่งหมายหัวข้อหรือประเด็นสาระต่าง ๆ ที่มีในวิชานั้น ๆ มาบูรณาการกัน เช่น ในวิชาวิทยาศาสตร์ นำสาระย่อย เรื่องสสาร แรงพลังงาน เซลล์ไฟฟ้า และวงจรไฟฟ้า เป็นต้น มาบูรณาการสอนในหัวเรื่อง “กังหันมหัศจรรย์” หรือวิชาภาษาไทยนำทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน มาบูรณาการสอนในหัวเรื่อง “ปากกาพิเศษ” เป็นต้น

1.2 การบูรณาการระหว่างวิชาเป็นการนำจุดมุ่งหมายสาระของตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป มาบูรณาการสอน เช่น การสอนหัวเรื่อง “ไฟฟ้าสุกสันต์” ที่นำสาระจากวิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ดนตรีนาฏศิลป์ พลศึกษา คณิตศาสตร์ ศิลปะ เป็นต้น มาบูรณาการกัน หรือการนำทักษะคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และจริยธรรม มาบูรณาการสอน “การแก้ไขโจทย์ปัญหาการบวก” เป็นต้น

2. ลักษณะการบูรณาการโดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายและหรือสาระวิชาต่าง ๆ ประกอบกับลักษณะที่นำสาระย่อยมาเชื่อมโยงหรือหลอมรวมซึ่งอาจแบ่งเป็นลักษณะย่อย 4 ลักษณะ คือ

2.1 บูรณาการภายในวิชาเดียวกันมีลักษณะดังข้อ 1.1 ข้างต้น

2.2 บูรณาการภายในวิชาเดียวกันแล้วมีการสอดแทรกเชื่อมโยงกับวิชาอื่น เช่น สอนวิชาใดวิชาหนึ่งแล้วสอดแทรกคุณธรรมที่เกี่ยวข้อง

2.3 บูรณาการระหว่างวิชาเป็นคู่ เช่น บูรณาการวิชาคณิตศาสตร์กับภาษาไทย บูรณาการวิชาพลศึกษากับวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยอาจจัดโดยครูคนเดียวสอน 2 วิชาหรือครู 2 วิชามาร่วมวางแผนกันเพื่อไม่ให้สอนซ้ำซ้อนกัน

2.4 บูรณาการหลายวิชาหรือสหวิทยาการ คือ การนำจุดมุ่งหมายและประเด็นสาระหลาย ๆ วิชามารวมหรือผสมผสานรวมเป็นเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้เดียวกัน

3. ลักษณะบูรณาการโดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดการสอนอาจแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

3.1 แบบสอดแทรกครูสอนวิชาใดวิชาหนึ่งแล้วสอดแทรกหรือนำโยงสาระวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการสอนนั้น ๆ มาร่วมสอน

3.2 แบบขนานครู 2 วิชาขึ้นไปร่วมกันกำหนดหัวเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วต่างคนต่างสอนสาระที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องนั้นในสาระวิชาตนเอง เช่น ครูวางแผนกันกำหนดสอนหัวเรื่อง "สีส่น" วิชาวิทยาศาสตร์ ก็สอนเกี่ยวกับความถี่ของคลื่นแสงสีต่าง ๆ ครูศิลปะสอนเกี่ยวกับการผสมสีเพื่อวาดรูป วิชาสังคมศึกษาก็สอนถึงความหมายของสีต่าง ๆ ในทางสังคม การงานอาชีพและเทคโนโลยี สอนการย้อมผ้าสีต่าง ๆ จากวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น เมื่อผู้เรียนเรียนทุกวิชาแล้วก็จะได้ภาพความรู้เกี่ยวข้องกับสีส่นตามหัวเรื่อง

3.3 แบบสหวิทยาการ คือ การที่ครูคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบสอนหลายวิชาหรือทุกวิชาหรือคณะครูหลายวิชามาร่วมกันกำหนดหัวเรื่องจุดมุ่งหมายและสาระที่นำจากหลายวิชามารวมกันกำหนดเป็นหัวเรื่องหนึ่งแล้วสอนคนเดียวสำหรับครูคนเดียวหรือครูทุกคนสอนร่วมกันสอนเป็นทีมในหัวเรื่องนั้น

ลักษณะการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนทั้ง 3 หัวข้อลักษณะใหญ่ที่มีลักษณะย่อย ๆ ข้างต้น เป็นเพียงตัวอย่างการจัดแบ่งลักษณะที่พบกันทั่วไป ซึ่งอาจมีการจัดแบ่งลักษณะอื่นได้อีกมากตามแต่จะกำหนดความซับซ้อนหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องลักษณะใดเข้ามาพิจารณา

จากการศึกษาระดับและลักษณะการบูรณาการ สรุปได้ว่า การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนสามารถจัดได้อย่างหลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น ๆ ลักษณะการบูรณาการที่พบมากมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 การบูรณาการโดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายหรือสาระวิชาที่สอน ลักษณะที่ 2 การบูรณาการโดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายและหรือสาระวิชาต่าง ๆ ประกอบกับลักษณะที่นำสาระย่อยมาเชื่อมโยงหรือหลอมรวม ลักษณะที่ 3 บูรณาการโดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดการสอน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ลักษณะการบูรณาการลักษณะที่ 1 การบูรณาการโดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายหรือสาระวิชาที่สอนระหว่างวิชา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยง สอดคล้อง ของเนื้อหาระหว่างวิชากับชีวิตจริงของผู้เรียน

คุณค่าและประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการ

การสอนแบบบูรณาการมีคุณค่าและประโยชน์มากมายต่อการเรียนรู้ นักการศึกษาได้กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการไว้ดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (2540, หน้า 104-105) กล่าวถึงคุณค่าของการสอนแบบบูรณาการไว้ว่า

1. ช่วยให้เกิดพัฒนาศักยภาพทางกาย และจิตของมนุษย์ให้เกิดความสมดุลในชีวิต
2. ช่วยให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการเข้าใจชีวิตอย่างชัดเจน
3. ช่วยทำให้เป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานอยู่บนความจริง

ธีรชัย ปุณฺณโชติ (2540, หน้า 82) ได้ให้เหตุผลที่สนับสนุนคุณค่า และประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการว่า

1. จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างวิชา กับชีวิตจริง
2. จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงของความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
3. ช่วยให้เกิดการถ่ายโอน การเรียนรู้ ให้เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง และชีวิตนอกห้องเรียนกับสิ่งที่เรียน
4. ช่วยขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาในหลักสูตรและข้อมูลข่าวสารที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542, หน้า 50) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการว่า

1. เป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ผู้เรียนสามารถจำความรู้ได้นาน (Retention) ซึ่งจะเริ่มด้วยการทบทวนความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน (Participate) ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมเป็นการพัฒนาทุกด้าน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามประสบการณ์ชีวิตของตน และเป็นประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้เรียน
4. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ซ้ำหลายครั้งโดยไม่เบื่อหน่าย
5. ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดระดับสูง คิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา คิดเริ่มสร้างสรรค์
6. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม ตั้งแต่สองคนขึ้นไป จนถึงเพื่อนทั้งชั้นเรียนตามที่กำหนดในกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะมนุษย์สัมพันธ์

7. ผู้เรียนจะได้สร้างจินตนาการตามเรื่องที่กำหนดเป็นการเรียนรู้ด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง วิถีชีวิต ผสมผสานกันไป อันเป็นสภาพจริงของชีวิต

8. ผู้เรียนได้รู้จักจากสิ่งใกล้ตัวสู่สิ่งไกลตัว เช่น เรียนเกี่ยวกับตัวเรา บ้าน ครอบครัว ชุมชน ประเทศไทย ประเทศเพื่อนบ้านและโลก ตามระดับความซับซ้อนของเนื้อหาและสติปัญญาของผู้เรียน

9. ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขสนุกสนาน เห็นคุณค่าของงานที่ทำ และงานที่ไป นำเสนอต่อเพื่อน ต่อชุมชน ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วลัย พานิช (2544, หน้า 175) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนารอบด้าน
2. เน้นความร่วมมือทั้งในระดับครูผู้สอนและผู้เรียน
3. ผู้เรียนได้สัมผัสกับโลกแห่งความจริง (Real World) ทำให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเข้าใจในสภาวะต่าง ๆ

4. มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เพราะหัวข้อเรื่อง (Theme) จะเป็นจุดสำคัญที่แสดงขอบเขตในการศึกษา เป็นการลดช่องว่างระหว่างวิชาทำให้เกิดความต่อเนื่องกันส่งผลให้ผู้เรียนได้มองภาพของสังคมได้จากหลายมิติ

5. ได้มีการใช้แหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพราะผู้เรียนจะต้องแสวงหาข้อมูลจากหลายรูปแบบตามหัวข้อเรื่อง (Theme) ที่ศึกษา

จากคุณค่าและประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการสามารถสรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการนั้นเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชากับชีวิตจริงได้ฝึกคิดฝึกทำอย่างมีทักษะชีวิต ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

แนวทางการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งส่วนที่ 2 นี้ประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนและประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในระยะแรก ได้เริ่มจากการไปค้นหา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง เช่น เด็กช่วงชั้นที่ 2 ทำสหกรณ์ได้ เด็กช่วงชั้นที่ 4 ดูแลสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้ อย่างรอบคอบระมัดระวัง ฝึกให้เด็กคิดเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงาน ร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปฏิบัติกิจดีสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ สอนให้ผู้เรียน ยึดมั่นใน หลักศีลธรรม พัฒนาค้นหาความรู้จักทำประโยชน์กับสังคมและช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ ถึงจะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรม ก็ยังดำเนินอยู่อย่างนี้เรียกว่า มีภูมิคุ้มกัน

การค้นหาค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ก็เพื่อให้มีตัวอย่างรูปธรรม ในการสร้างความเข้าใจภายในวงการศึกษาว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงหมายความว่าอย่างไร และสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง หลังจากนั้น ก็ส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมเหล่านี้ เข้าไปในการเรียนรู้สาระต่าง ๆ บูรณาการเข้ากับทุกสาระการเรียนรู้ เช่น วิทยาศาสตร์เพื่อทำให้เกิดสมดุลทางสิ่งแวดล้อม บูรณาการเข้ากับคณิตศาสตร์ ในการสอน การคำนวณที่มีความหมายในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง หรือบูรณาการเข้ากับสาระภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สุขศึกษา พลศึกษา การงานอาชีพ เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้หมด นอกเหนือจากการสอน ในสาระหลัก คือ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เท่านั้น

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ให้ทุกช่วงชั้นเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ได้ แต่ถ้ามาตรฐานเรียนรู้ของทุกช่วงชั้นเหมือนกันหมดก็จะมีปัญหาทางปฏิบัติ จึงต้องกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอนของแต่ละช่วงชั้น และแต่ละชั้นปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เช่น ประถม 1 ช่วยเหลือคุณพ่อคุณแม่ล้างจานซั่ม เก็บขยะไปทิ้ง กวาดบ้าน จัดหนังสือไปเรียนเอง แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน กินอาหารให้หมดจาน ประถม 2 วิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว จะมีเป็น ตารางกรอกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว คุณแม่ซื้ออะไรบ้าง คุณพ่อซื้ออะไรบ้าง เด็กจะได้รู้ พ่อแม่หาเงินมายากแค่ไหน เช่น ยาสีฟันหลอดละ 46 บาท จะต้องไม่เอามาบิบบเล่น จะต้องสอนให้ เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ครอบครัวมี รายได้และรายจ่ายเท่าไร เด็กจะได้ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง มีหลายโรงเรียนทำแล้ว ประถม 3

สอนให้รู้จักช่วยเหลือครอบครัวอย่างพอเพียง แต่รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น มีส่วนร่วมสร้างครอบครัวพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ – รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการจัดการชุมชน และในที่สุดแล้วสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ ต้องเริ่มเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาด้านการณีสังแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แยกแยะหรือสามัคคี เป็นต้น

ขณะนี้คณะทำงานขับเคลื่อนด้านการศึกษาและเยาวชน ทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ และอีกหลายหน่วยงาน วิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อน คือ สานเครือข่ายขยายความรู้ควบคู่ประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักฯ และให้บุคลากรด้านการศึกษาสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำหลักฯ ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุข

การบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ภายใต้คณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวง เพื่อจัดทำตัวอย่างการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน คณะทำงานฯ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผ่านการจัดทำโครงการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

โดยพัฒนาครูผู้บริหารสถานศึกษา และสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกช่วงชั้น รวมถึงการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

การดำเนินการ มีระยะการทำงานสองขั้นตอน คือ

ระยะที่ 1 : การเตรียมการพัฒนาตัวอย่างการบูรณาการสู่การเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำร่างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ให้มีความสมบูรณ์ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาจากทุกภูมิภาค

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้ร่างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนและวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในโรงเรียนเครือข่าย และโรงเรียนอาสาสมัคร (เทอม 2 ของปีการศึกษา 2549)

ขั้นตอนที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างเครือข่ายสถานศึกษาที่อาสาสมัครทดลองบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม (เมษายน 2550)

ขั้นตอนที่ 4 จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่

ระยะที่ 2 : การนำผลผลิตไปใช้จริงในสถานศึกษา ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2550 เป็นต้นไป

แนวทางการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

1. สาระหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 – 2 ส.3.1 (4) เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

ช่วงชั้นที่ 3 – 4 ส.3.1 (5) เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปใช้ประยุกต์กับชีวิตประจำวันได้

2. **หลักคิด และหลักปฏิบัติ**ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการแบบสหวิทยาการ หรือบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้มี 8 กลุ่มสาระดังนี้

ภาษาไทย / คณิตศาสตร์ / วิทยาศาสตร์ / สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม / สุขศึกษาและพลศึกษา / การงานอาชีพและเทคโนโลยี / ศิลปะ / ภาษาต่างประเทศ

3. **การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ / แผนการเรียนรู้บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ไม่เคร่งครัดรูปแบบของการเขียนหน่วย / แผนการเรียนรู้ปรับได้ตามธรรมชาติของวิชา ระดับชั้น ตามบริบทของโรงเรียน แต่ขอให้คงหัวข้อสำคัญได้แก่

- (1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- (2) สาระการเรียนรู้
- (3) กิจกรรมการเรียนรู้
- (4) สื่อ / แหล่งการเรียนรู้
- (5) การวัดและประเมินผล

4. **การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ / แผนการเรียนรู้** เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 3 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง (พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) และ 2 เงื่อนไข คือ คุณธรรม และความรู้

ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 2 ตั้งอยู่ที่ตำบลดินทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก 65130

ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2

1. นายวิวัฒน์	อ้นน่วม	ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
2. นายสัจญญา	จันทรังษี	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
3. นายสุวิทย์	ดำรงค์เกียรติ	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
4. นายรักเกียรติ	จางคพิเชียร	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
5. นายพลทวิช	บัวชุม	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
6. นายณัฐพงศ์	วงษ์กัณหะ	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
7. นายวินัย	น้อยเอี่ยม	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
8. นายสมยศ	วิมลจันทร์	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
9. นายวิเชียร	ทรงศรี	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
10. นายชัชวาลย์	อ่อนสี	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2

11. นายธัญ	สายสุจริต	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
12. นายทวีพัฒน์	ไมตรีจิตร์	รอง ผอ.สพท.พิษณุโลก	เขต 2
13. นายจรศักดิ์	อุ้นไพโร	ผอ.กลุ่มบริหารงานบุคคล	
14. นายบุญสม	สุขเกษ	ผอ.กลุ่มนโยบายและแผน	
15. นายภาณุวัฒน์	สนธิเพิ่มพูน	ผอ.กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา	

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2

1. นายสมพงษ์	อรุณโรจน์ปัญญา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ประธานกรรมการ
2. นายสุรชัย	ขวัญเมือง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
3. นายสนชัย	คลังเมือง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
4. นายเฉลียว	อ่อนนุ้ย	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
5. นายกมล	สุมาลา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
6. นายวันชัย	พฤกษ์วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
7. นายวิเชียร	ปรารมภ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
8. นายบุญลือ	คุ้มสมบัติ	ผู้แทนองค์กรชุมชน	กรรมการ
9. นายสุชิน	สนธิสิทธิ์	ผู้แทนองค์กรชุมชน	กรรมการ
10. นายอรรรณพ	ชัยประเสริฐ	ผู้แทน อปท. (เทศบาล)	กรรมการ
11. นายบุญมา	เที่ยงไธสง	ผู้แทน อปท. (อบต.)	กรรมการ
12. นายเสวก	วันรักชาติ	ผู้แทนผู้ประกอบการวิชาชีพครู	กรรมการ
13. นายบันเทิง	ทานะพันธ์	ผู้แทนผู้ประกอบการการศึกษา	กรรมการ
14. นางชไมพร	ตันติกุล	ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบการและครู	กรรมการ
15. น.ส.จิตรประภัสสร	ทองประเสริฐแสง	ผู้แทนผู้รับใบอนุญาต ร.ร.เอกชน	กรรมการ
16. น.ส.อาภัสสรา	ทองประเสริฐแสง	ผู้แทนครูโรงเรียนเอกชน	กรรมการ
17. นายวิวัฒน์	อ้นน่วม	ผอ.สพท.พิษณุโลก เขต 2	กรรมการและ เลขานุการ

อนุกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2

1. นายพินิจ	จันทระจ่าง	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ประธานกรรมการ
2. นายดำรงค์	อิมทับ	ผู้แทน ก.ค.ศ.	กรรมการ
3. นางสิริรัตน์	เกษประทุม	ผู้แทนคุรุสภา	กรรมการ
4. นายเสกสรรค์	ทองศรี	ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา (ประถม)	กรรมการ
5. นายเดชา	สมบุญพงษ์กิจ	ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา (มัธยม)	กรรมการ
6. ว่าที่ ร.ต. สมศักดิ์	ลาไม้	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
7. นายชาย	มะลิลา	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
8. นายประเสริฐ	บุญฤทธิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
9. นายมณี พ	นรุเหล็ก	ผู้แทนข้าราชการครู (ประถม)	กรรมการ
10. นายยงค์ยุทธ	รุ่งแจ้ง	ผู้แทนข้าราชการครู (มัธยม)	กรรมการ
11. ว่าที่ ร.ต. วุฒิพงษ์	บุญญพันธ์โสภณ	ผู้แทนบุคลากรทางการศึกษาอื่น	กรรมการ
12. นายวิวัฒน์	อ้นน่วม ผอ.สพท.พิษณุโลก เขต 2		กรรมการและเลขานุการ

วิสัยทัศน์ พันธกิจ

วิสัยทัศน์

ภายในปี 2555 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้ มุ่งสู่มาตรฐานการศึกษา และดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. ส่งเสริม และพัฒนาให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้การวิจัย นวัตกรรม สื่อเทคโนโลยีแหล่งเรียนรู้ ในการพัฒนางานพัฒนาตนเอง ให้มีความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพ
2. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาสถานศึกษา จัดการศึกษาโดยให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำความรู้ มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
3. ส่งเสริม และสนับสนุนให้สถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมให้มีการนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา

5. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร
เพื่อใช้ในการบริหารจัดการให้ทันสมัยตลอดเวลา

6. พัฒนาระบบการตรวจสอบ นิเทศ ติดตามการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

7. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคและทั่วถึง

สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 2 (อำเภอบางกระทุ่ม)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่ เปิดสอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
1	วัดย่านยาว	2	โคกสลุด	21	25	46	1	4	5	อ.1-ป.6
2	ราษฎร์เจริญ	7	"	54	49	103	5	2	7	อ.1-ป.6
3	ราษฎร์ดำริ	1	"	23	17	40	3		3	อ.1-ป.6
4	ชุมชน 12 ท่าตาลประชาศฤกษ์	1	ท่าตาล	137	112	249	7	12	19	อ.1-ม.3
5	บ้านวังสาร	5	"	59	61	120	3	7	10	อ.1-ป.6
6	บ้านทุ่งน้อย	8	"	54	41	95	2	6	8	อ.1-ป.6
7	บ้านใหญ่	4	"	46	34	80	3	4	7	อ.1-ป.6
8	ประชาสามัคคี	6	"	46	58	104	2	7	9	อ.1-ป.6
9	วัดราษฎร์สโมสร	3	นครป่า หมาก	154	129	283	8	11	19	อ.1-ม.3
10	วัดกรุงศรีเจริญ	6	"	107	92	199	5	5	10	อ.1-ป.6
11	วัดบึงลำ	1	"	43	42	85	2	5	7	อ.1-ป.6
12	วัดแหลมพระธาตุ	9	"	48	31	79	2	4	6	อ.1-ป.6
13	ชุมชน 3 บ้านเนินกุ่ม (ประชานุกูล)	5	เนินกุ่ม	185	163	348	9	11	20	อ.1-ม.3
14	บ้านท่ายาง	1	"	26	21	47	3	1	4	อ.1-ป.6
15	บ้านสระเศรษฐี	1	"	27	19	46	2	4	6	อ.1-ป.6
16	บ้านใหม่ไพรมณี มิตรภาพ 118	11	"	17	24	41	1	4	5	อ.1-ป.6
17	บ้านหนองกลด	9	"	15	15	30	1	3	4	อ.1-ป.6
18	วัดดงหมี่ (ธรรมรสอุปถัมภ์)	7	"	97	68	165	1	8	9	อ.1-ป.6
19	วัดบางกระทุ่ม	5	บางกระทุ่ม	68	66	134	3	7	10	อ.1-ป.6

(ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่ เปิดสอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
20	ศึกษาลัย	3	บางกระทุ่ม	245	212	457	8	18	26	อ.1-ป.6
21	บ้านแม่เทียบ	1	"	16	15	31		2	2	อ.1-ป.6
22	วัดไพรสวรรณ	9	บ้านไร่	0	0	0	2	1	3	อ.1-ป.6
23	วัดสิริสุทธาวาส	5	"	40	40	80	4	4	8	อ.1-ป.6
24	วัดใหม่ราษฎร์ทรงธรรม	6	"	26	28	54	1	4	5	อ.1-ป.6
25	วัดโคกสลด	3	"	67	55	122	3	6	9	อ.1-ป.6
26	ประชาสรรค์วิทยา	10	"	30	34	64	2	3	5	อ.1-ป.6
27	อภัยสุพรรณภูมิ	10	ไผ่ล้อม	18	21	39	3	2	5	อ.1-ป.6
28	บ้านยางโทน	11	"	27	19	46	2	2	4	อ.1-ป.6
29	วัดท่านา	4	"	49	47	96	2	5	7	อ.1-ป.6
30	วัดท่ามะขาม	7	"	83	72	155	7	2	9	อ.1-ป.6
31	บ้านหนองสระพัง	8	วัดตายม	51	40	91	2	7	9	อ.1-ป.6
32	วัดตายม	1	"	38	27	65	4	1	5	อ.1-ป.6
33	รัฐราษฎร์บำรุง	6	"	108	106	214	3	13	16	อ.1-ม.3
34	วัดสนามคสิตะวันตก	2	สนามคสิ	75	77	152	10	6	16	อ.1-ม.3
35	วัดสนามคสิตะวันออก	3	"	25	28	53	2	3	5	อ.1-ป.6
36	เนินกุ่มวิทยา	4	เนินกุ่ม	159	177	336	10	12	22	ม.1-ม.6
37	บางกระทุ่มพิทยาคม	5	บางกระทุ่ม	437	494	931	13	31	44	ม.1-ม.6
รวมอำเภอบางกระทุ่ม				2721	2559	5280	141	227	368	

สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 2 (อำเภอวังทอง)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่เปิดสอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
1	องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2	1	แก่งไสภา	73	51	124	3	10	13	อ.1-ม.3
2	บ้านโป่งปะ	10	"	39	54	93	2	4	6	อ.1-ป.6
3	บ้านเขาน้อย	4	"	184	199	383	8	10	18	อ.1-ม.3
4	บ้านปากยาง	8	"	85	94	179	3	13	16	อ.1-ม.3
5	บ้านม่วงหอม (สนง. สลากกินแบ่งสงเคราะห์)	5	"	192	180	372	5	13	18	อ.1-ม.3
6	บ้านทุ่งเจียงสามัคคี	12	บ้าน กลาง	35	19	54	1	3	4	อ.1-ป.6
7	ห้วยพลู	3	แก่งไสภา	114	111	225	4	9	13	อ.1-ม.3
8	บ้านแก่งกลุสาสามัคคี	12	"	50	35	85	1	4	5	อ.1-ม.3
9	ราษฎร์อุปถัมภ์	2	ชัยนาม	181	134	315	1	16	17	อ.1-ม.3
10	วัดไชยนาม	1	"	12	4	16	1	2	3	อ.1-ป.6
11	บ้านบึงพร้าว	7	"	127	112	239	1	11	12	อ.1-ป.6
12	บ้านดินทอง	3	ดินทอง	40	31	71	1	5	6	อ.1-ป.6
13	บ้านชำเตย (ประกอบบนนุชอุปถัมภ์)	2	"	39	48	87	2	5	7	อ.1-ป.6
14	ชุมชน 2 บ้านกกไม้แดง	5	"	171	155	326	5	14	19	อ.1-ม.3
15	บ้านเนินสะอาด	2	ท่าหมื่น ราม	150	138	288	5	11	16	อ.1 - ม. 3
16	วัดท่าหมื่นราม	13	"	203	187	390	8	11	19	อ.1-ม.3
17	สามัคคีประชาราษฎร์	8	"	47	34	81	2	4	6	อ.1-ป.6
18	บ้านหินประกาย	8	บ้าน กลาง	125	119	244	5	11	16	อ.1-ม.3
19	บ้านใหม่ชัยเจริญ	6	"	120	119	239	3	9	12	อ.1-ม.3
20	บ้านชำหวาย	10	บ้าน กลาง	85	65	150	4	7	11	อ.1-ม.3

(ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่ เปิด สอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
21	บ้านนาพราน	19	บ้าน กลาง	86	111	197	2	10	12	อ.1-ม.3
22	บ้านใหม่พนมทอง	11	"	39	31	70	2	2	4	อ.1-ป.6
23	บ้านป่าขนุน	14	"	39	49	88	1	3	4	อ.1-ป.6
24	บ้านน้ำริน	3	"	219	188	407	5	14	19	อ.1-ม.3
25	บ้านหนองปรือ	1	"	124	129	253	5	5	10	อ.1-ป.6
26	บ้านกลาง	2	"	28	44	72	3	2	5	อ.1-ป.6
27	บ้านน้ำยาง	7	"	53	46	99	4	1	5	อ.1-ป.6
28	ชุมชน 15 บ้านเนินสว่าง	4	"	291	241	532	6	18	24	อ.1-ม.3
29	บ้านคลองคู	9	พันชาติ	55	46	101	5	5	10	อ.1-ป.6
30	บ้านหนองงา	6	"	93	91	184	5	7	12	อ.1-ม.3
31	สามัคคีธรรม	11	"	65	47	112	4	4	8	อ.1-ป.6
32	วัดสุพรรณพนมทอง	17	"	252	221	473	5	11	16	อ.1-ม.3
33	วัดพันชาติ	1	"	52	60	112	1	5	6	อ.1-ป.6
34	บ้านเนินไม้แดง	12	"	64	44	108	3	4	7	อ.1-ป.6
35	บ้านเนินทองราษฎร์พัฒนา	7	"	57	59	116	4	2	6	อ.1-ป.6
36	บ้านวังไม้ดอก	10	"	34	22	56	1	2	3	อ.1-ป.6
37	วัดหนองตาเรือ	3	แม่ระกา	12	16	28	2	2	4	อ.1-ป.6
38	บ้านแถววังน้ำใสสามัคคี (คุรุราษฎร์บำรุง)	8	"	96	83	179	5	11	16	อ.1-ม.3
39	บ้านถ้ำเต่า	5	"	26	29	55	2	3	5	อ.1-ป.6
40	บ้านแม่ระกา	15	"	151	127	278	5	12	17	อ.1-ม.3
41	บ้านเข็ก	4	แม่ระกา	108	99	207	6	11	17	อ.1-ม.3
42	บ้านดงพลวง	7	วังพิบูล	46	33	79	5	3	8	อ.1-ป.6
43	วัดดงข่อย	3	"	46	31	77	3	7	10	อ.1-ป.6
44	บึงราชนก	6	วังทอง	29	25	54	1	4	5	อ.1-ป.6

(ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่เปิดสอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
45	ครูประชาชนูทิศ (วันครู 2504)	9	วังทอง	117	84	201	3	12	15	อ.1-ม.3
46	บ้านเขาสมอแคลง (วัดศิริวัฒนอุปกัมภ์)	11	"	187	181	368	4	17	21	อ.1-ม.3
47	วัดบางสะพานประพันธ์ชนานุสรณ์	4	"	88	64	152	2	14	16	อ.1-ม.3
48	บ้านวังพรม	7	"	55	69	124	3	4	7	อ.1-ป.6
49	พิณพลราษฎร์ ตั้งตรงจิตร 12	1	"	783	698	1481	13	58	71	อ.1-ม.3
50	บ้านวังตาดราษฎร์อุทิศ	6	วังนก แอนด์	90	83	173	6	10	16	อ.1-ม.3
51	บ้านแก่งจุงนาง	3	"	146	138	284	5	10	15	อ.1-ม.3
52	ป่าไม้อุทิศ 6 (ค่ายลูกเสือแก่งซอง)	9	แก่งไสภา	75	75	150	3	12	15	อ.1-ม.3
53	บ้านวังนกแอนด์	2	วังนก แอนด์	28	42	70	2	4	6	อ.1-ป.6
54	บ้านวังดินสอ	1	"	47	43	90	3	7	10	อ.1-ป.6
55	บ้านป่ามะกูด	11	"	20	25	45	1	2	3	อ.1-ป.6
56	บ้านน้ำพรม	4	"	79	62	141	6	5	11	อ.1-ม.3
57	บ้านท่าข้าม	5	"	104	93	197	3	10	13	อ.1-ม.3
58	บ้านแก่งสฤษดีเสนาอุปกัมภ์	7	"	97	72	169	6	2	8	อ.1-ม.3
59	บ้านชำตะเคียน (ลส.ชบ. สมุทรปราการ)	9	"	88	89	177	4	9	13	อ.1-ม.3
60	บ้านตอเรือ	13	"	37	30	67	2	2	4	อ.1-ป.6
61	บ้านไผ่ใหญ่ (ดำรงคุอุทิศ)	10	"	20	25	45	2	2	4	อ.1-ป.6
62	วัดทางลัด	5	วังพิบูล	34	28	62	3	3	6	อ.1-ป.6
63	วัดวังพิบูล	2	"	101	64	165	4	7	11	อ.1-ป.6
64	บ้านคลองเปิด	4	"	41	51	92	4	5	9	อ.1-ป.6
65	บ้านคลองเมือง	6	"	48	35	83	2	5	7	อ.1-ป.6

(ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่ เปิด สอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
66	บ้านวังประดู่	1	วังพิกุล	14	14	28		4	4	อ.1-ป.6
67	บ้านสะเดา	1	หนอง พระ	114	115	229	2	9	11	อ.1-ป.6
68	บ้านหนองพระ	3	"	55	54	109	1	8	9	อ.1-ป.6
69	บ้านเจริญผล	4	"	139	111	250	3	12	15	อ.1-ม.3
70	บ้านคลองแร่	2	"	3	9	12	1	3	4	อ.1-ป.6
71	วังทองพิทยาคม	3	ชัยนาม	319	410	729	11	35	46	ม.1-ม.6
72	สฤชดีเสนา	19	วังนก แอ่น	71	52	123	3	10	13	ม.1-ม.6
73	หนองพระพิทยา	6	หนอง พระ	239	203	442	10	21	31	ม.1-ม.6
74	ทรัพย์ไพรวัลย์วิทยาคม	3	แก่งไสภา	70	98	168	3	10	13	ม.1-ม.6
75	บ้านกลางพิทยาคม	1	บ้าน กลาง	196	220	416	9	12	21	ม.1-ม.6
76	เนินสะอาดวิทยาคม	2	ท่าหมื่น ราม	199	198	397	5	15	20	ม.1-ม.6
77	น้ำรินพิทยาคม	23	บ้าน กลาง	122	93	215	5	6	11	ม.1-ม.6
78	วังพิกุลวิทยศึกษา	11	วังพิกุล	184	185	369	9	11	20	ม.1-ม.6
รวมอำเภอวังทอง				8147	7574	15721	293	676	969	

สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 2 (อำเภอเนินมะปราง)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่เปิดสอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านช้าง	15	ชมพู	172	163	335	10	11	21	อ.1-ม.3
2	บ้านชมพู	1	"	189	177	366	7	9	16	อ.1-ม.3
3	บ้านน้ำปาด	2	"	129	98	227	5	9	14	อ.1-ม.3
4	วัดปลวกง่าม	5	"	75	75	150	3	6	9	อ.1-ป.6
5	รักไทยร่มเกล้าอุปกัมภ์	7	"	132	107	239	6	8	14	อ.1-ม.3
6	ชุมชนบ้านไทรย้อย	8	ไทรย้อย	94	100	194	2	9	11	อ.1-ม.3
7	บ้านหนองขมิ้น	2	"	58	57	115	4	3	7	อ.1-ป.6
8	บ้านเขาดิน	5	"	99	88	187	4	5	9	อ.1-ม.3
9	บ้านพุกระโดน	1	"	42	43	85	2	3	5	อ.1-ม.3
10	บ้านโคกวังสาร	4	"	53	27	80	2	2	4	อ.1-ป.6
11	บ้านผาวังหมี่	3	"	41	44	85	2	6	8	อ.1-ป.6
12	บ้านเนินมะปราง	2	เนินมะปราง	295	289	584	8	18	26	อ.1-ม.3
13	เนินดินราษฎร์อุทิศ	5	"	54	47	101	3	3	6	อ.1-ป.6
14	บ้านใหม่ทองประเสริฐ	1	"	70	63	133	1	3	4	อ.1-ป.6
15	บ้านหนองขอนประชาสรรค์	3	"	51	32	83	2	3	5	อ.1-ป.6
16	บ้านหนองไม้ยางดำ	1	บ้านน้อยชุม ซีเหล็ก	18	14	32	2	1	3	อ.1-ป.6
17	บ้านพัฒนาดงน้อย	5	"	98	100	198	6	6	12	อ.1-ม.3
18	บ้านผาท่าพล	6	"	89	85	174	3	6	9	อ.1-ม.3
19	บ้านน้อยชุมซีเหล็ก	3	"	170	194	364	7	9	16	อ.1-ม.3
20	บ้านลำภาด	4	บ้านมุง	65	85	150	5	5	10	อ.1-ม.3
21	หัวเขาราษฎร์บำรุง	6	"	25	18	43	1	3	4	อ.1-ป.6
22	บ้านใหม่สามัคคี	3	บ้านมุง	109	92	201	3	5	8	อ.1-ป.6
23	บ้านห้วยบ่อทอง	5	"	35	21	56	2	2	4	อ.1-ป.6

(ต่อ)

ที่	ชื่อสถานศึกษา	หมู่ ที่	ตำบล	จำนวนนักเรียน			จำนวนครู			ระดับที่ เปิด สอน
				ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
24	วัดบ้านมุง	1	บ้านมุง	212	163	375	9	12	21	อ.1-ม.3
25	บ้านวังโพรง	4	วังโพรง	135	111	246	4	8	12	อ.1-ม.3
26	บ้านวังขวัญ	2	"	102	109	211	3	6	9	อ.1-ม.3
27	บ้านเขาเขียว	5	"	40	31	71	3	1	4	อ.1-ป.6
28	บ้านทุ่งยาว	1	"	52	52	104	2	3	5	อ.1-ป.6
29	บ้านหนองตู	3	"	34	32	66	2	3	5	อ.1-ป.6
30	บ้านวังดินเหนียว	3	วังยาง	41	34	75	4	2	6	อ.1-ม.3
31	บ้านวังยาง (ราษฎร์สามัคคี)	7	"	128	123	251	2	14	16	อ.1-ม.3
32	บ้านไทรดงยั้ง	2	"	107	96	203	7	4	11	อ.1-ม.3
33	เนินมะปรางศึกษาวิทยา	4	บ้านน้อยชุม ซีเหล็ก	435	619	1054	16	27	43	ม.1-ม.6
34	วังโพรงพิทยาคม	4	วังโพรง	283	293	576	7	9	16	ม.1-ม.6
35	ไทรย้อยพิทยาคม	2	ไทรย้อย	163	129	292	5	8	13	ม.1-ม.6
36	เอ.เจ.เนินมะปราง	2	เนินมะปราง	283	315	598	9	14	23	อ.1-ม.6
รวมอำเภอเนินมะปราง				4178	4126	8304	163	246	409	
รวม สพป.พล.เขต 2 ทั้งสิ้น				15046	14259	29305	597	1149	1746	

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเขตพื้นที่ การศึกษาเขต 2 อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก พบว่าม้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2535, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียน การสอนกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อทักษะการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สอนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบบูรณาการทักษะการคิดมีคะแนน ทักษะการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้สอนแบบบูรณาการทักษะการคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรรณวรรณ นิยะโต (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียน วิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่า นักเรียนที่สอนตามคู่มือครู

พิษณุ เดชโต (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อ สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบูรณาการที่ ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่า กลุ่มควบคุม

ศุภณรรฐ์ บุญซ้อน (2541, บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา งานเกษตรพื้นฐานเรื่อง “การปลูกกุหลาบ” โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วย แฟ้มสะสมงานกับวิธีการสอนแบบบรรยายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาหลวง และโรงเรียนบ้านดอนชัย จังหวัดแพร่ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนและคะแนนความก้าวหน้า ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของกลุ่มการสอนแบบบูรณาการสูงกว่ากลุ่มการสอนแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนภาคทฤษฎีและด้านจิตพิสัย หลังเรียนกับ คะแนนเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า ทั้งกลุ่มการสอนแบบบรรยายและกลุ่มการสอน แบบบูรณาการได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติสูงกว่า คะแนนเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มการสอนแบบบรรยาย ต่ำกว่าคะแนนเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคะแนนความคิดเห็น

ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน แบบบูรณาการซึ่งประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มสะสมงานพบว่า กลุ่มการสอนแบบบูรณาการมีความคิดเห็นที่ดีกว่ากลุ่มการสอนแบบบรรยาย

อัครเดช สมศิลา (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นบูรณาการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ชุดการสอนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้นบูรณาการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วาสนา แสงคำ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซาเบล) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนแบบบูรณาการสูงกว่าก่อนการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซาเบล) และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิซาเบล) สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รังสรรค์ นกกุล (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติต่อการเรียนและลักษณะนิสัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในวิชา ง 013 งานช่างพื้นฐานตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระหว่างการสอนแบบบูรณาการกับการสอนตามคู่มือครู พบว่า 1. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการสอนแบบบูรณาการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการสอนแบบบูรณาการมีคะแนนเจตคติต่อการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการมีลักษณะนิสัยในการทำงานสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นันทนัช จิระศึกษา (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี เรื่องสารและการเปลี่ยนแปลงโดยใช้การสอนแบบบูรณาการตามแบบวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสังคมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 ห้องเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ๆ วิธีจับสลากจำนวน 1 ห้องเรียน แบบแผนการทดลองแบบ ONE GROUP PRETEST – DESIGN ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีเรื่อง สารและการเปลี่ยนแปลงโดยใช้การสอน

แบบบูรณาการตามแบบวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี-สังคม ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนันท์ สังข์อ่อง (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาสมรรถภาพครูในการสร้างและใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการในระดับประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา สมรรถภาพครูในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการหลังจากได้รับการพัฒนา ตามขั้นตอน 4 ขั้น ได้แก่ 1. การให้ความรู้ 2. การให้ฝึกปฏิบัติ 3. การนำไปใช้ 4. การประเมินผล และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูมี สมรรถภาพในการสร้างและใช้หลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการในทุกระดับชั้น และมีการบูรณาการ ระหว่างวิชาโดยใช้หัวเรื่องเป็นหลัก ครูส่วนใหญ่พอใจมากกับบทบาทของผู้วิจัยในแต่ละขั้นตอน และมีความเห็นด้วยมากกว่าการนำหลักสูตรการสอนแบบบูรณาการไปใช้ในการสอนทำให้เกิดผล ต่อนักเรียนในหลาย ๆ ด้าน

ประทีป ด่านแก้ว (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการทำมาหากิน โดยใช้การสอนแบบบูรณาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ชีวิตของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบบูรณาการ ให้มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยร้อยละ 75 ขึ้นไป ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนแบบบูรณาการมีการพัฒนาขึ้นโดยลำดับและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้

ผจญ โภจารย์ศรี (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาอาชีพของครู โดยการร่วมมือกันจัดการสอนแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการและขั้นตอนในการร่วมมือกัน จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ การให้ครูที่สอนในระดับชั้นเดียวกันไม่จำกัดรายวิชา ร่วมกันจัดทำหน่วยเนื้อเรื่อง แล้วนำแผนการสอนมานำเสนอในที่ประชุมของครูผู้ร่วมกันจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ หลังจากนั้นนำแผนการสอนไปใช้สอนจริง และทุกสัปดาห์จะต้องมีการประชุม เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 1 ครั้ง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และเตรียมการสอนในระยะต่อไป ผลการพัฒนาวิชาชีพครูโดยร่วมมือกันจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการทำให้ครูผู้ร่วมมือกันจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีระดับพฤติกรรม ด้านความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียน และด้านความร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาสูงขึ้น และมีระดับ ศักยภาพทั้ง 3 ด้านสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 บริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เชื่อมต่อ

การร่วมมือกันจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ ควรมีนักเรียนห้องละ 28 - 32 คน จัดนักเรียนแบบคณะ จัดตารางเรียนแบบคาบยาวติดต่อกันเป็นช่วง และจัดตารางเรียนให้สามารถยืดหยุ่นได้ ครูควรสอนในระดับชั้นเดียว ครูควรมีเวลาว่างตรงกัน เพื่อการประชุมสะท้อนผล การปฏิบัติงานสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และโรงเรียนให้ความสำคัญกับงานวิชาการโดยให้ครูมีส่วนร่วม และมีอิสระในการตัดสินใจ

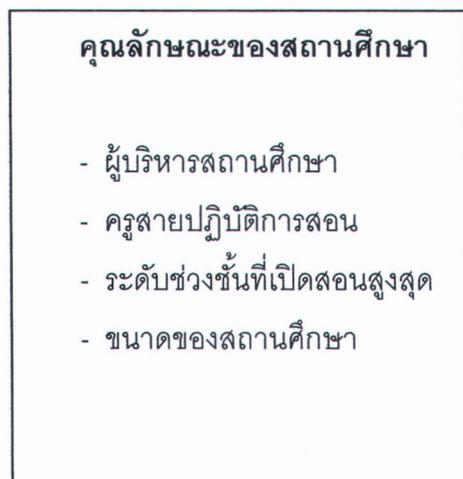
พวงพยอม วรารัตน์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างหน่วยการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยแบบบูรณาการ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างหน่วยการเรียนรู้ภาษาไทยแบบบูรณาการ สร้างแผนการสอน และศึกษาผลสัมฤทธิ์ ผลการศึกษาปรากฏว่าหน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีค่าเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 17.08 คิดเป็นร้อยละ 85.42 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์

สำราญ ตั้งศรีทอง (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างและพัฒนา หน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้าง และพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่เน้น การบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และศึกษา ผลการจัดกระบวนการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กำลังเรียนภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 28 คน ผลการวิจัย พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นทำให้นักเรียนพัฒนาการทักษะทางภาษาและมีพัฒนาการ การเรียนรู้ที่ดีขึ้นโดยลำดับ ดังแสดงได้จากร้อยละของคะแนนจากแบบทดสอบจากวงจรที่ 1 - 3 คือ 78.36, 82.56 และ 86.34 และร้อยละของคะแนนทักษะกระบวนการทำงาน คือ 83.93, 85.71 และ 90.00

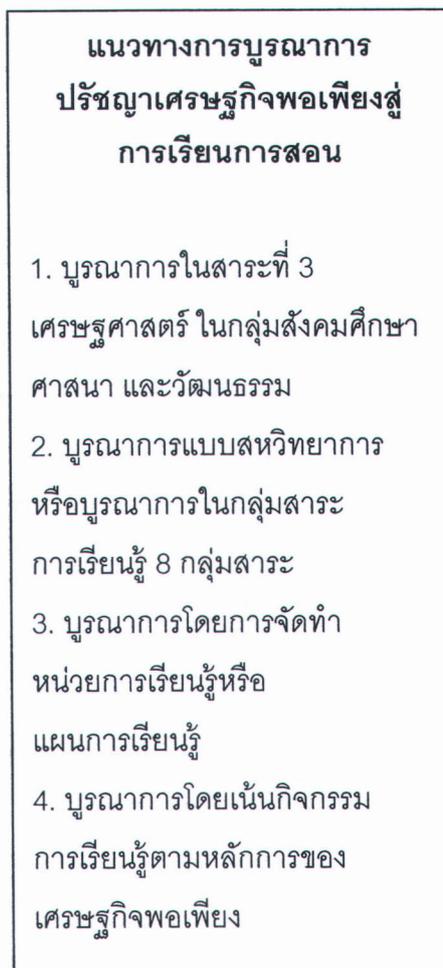
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติ ในสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย